

Kalohua Kemi a Mak e vapolungania

1.1-8 Na vaketeketea ke Jon kakanaka baptais (Matyu 3.1-12; Luk 3.1-9, 15-17; Jon 1.19-28)

¹ Kua na varivuvuka Kalohua Kemi ni Iesus Kristus, tuni Vuvu.

² Varira e vapolunganga na buk ke profet Aisaia ki tani barae voa, “Longoria, da ta geria kagu vakilalanga ki vamuga ni niho, kete vaida ka dala.” ³ Na halinga katiu e gogoe na poloka deset, ki tani barae, “Vaida dala kara Paraha, vahotovia daladala kamahi ni mahoto kirina.”

⁴ A Jon e bele kini vavala baptais na poloka deset, ki vaketekete barae, “Miu vala lamamiu kara kamiu moge zahazaha a Vuvu kete lohoi bala kamiu manaunaua kamahi.” ⁵ Manumanu laveve na provins a Iudea kamani Ierusalem dia ta vano ni Jon, dia ka tani kakava kadia moge zahazaha, kini vavala baptais ni dia na naru a Iordan.

⁶ A Jon e zohoria na zohozohoa kua e katua na vuluka kamel, ki taza votaka na lete kua e katua na hulita bulmakau. Ki lala kete hahania na pidogo kamana hani. ⁷ E vaketea manumanu ki tani barae, “Kaka katiu kua da e muri ni niau ki mai, e dopa ki hizanga ni niau. Hau beta na kemi na dangea kata tiro vatudu na hulia mota na kana sandel. ⁸ Hau ta vazuguvimiu na naru, palaka ia da e vazuguvimiu na Vule Tumonga.”

1.9-11 A Jon e vala baptais ni Iesus, a Satan ki pado rukia na deset

(Matyu 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Kilaka kua a Iesus e pe ni Nasaret na paligena ni Galili ki mai, a Jon e vala baptais vona na naru a Iordan. ¹⁰ Kamana a Iesus ki paka na naru, ia hadavia na lagato e ngapa, na Vule Tumonga e bele balika balu ki tali vatudu kara huduna. ¹¹ Na balunga katiu e pe na lagato ki tani barae, “Ho na Tugu matoto, kua e kuligu matoto kiriniho. Magaligu e lala kete malugunia matoto kiriniho.”

1.12-13 A Satan e pado rukia a Iesus

(Matyu 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Kilaka pamuhi za na Vule Tumonga ia geria kini vano kara poloka deset. ¹³ E mia na poloka deset dama e 40, a Satan ki pado rukia. E mia kamana manu havurengo kamahi, na engel kamahi dia ka kokodonia.

1.14-15 A Iesus e varivuvunia kana galanga ni Galili

(Matyu 4.12-17; Luk 4.14-15)

¹⁴ Muri na taem kua dia te taruhia a Jon na karabus, a Iesus ia vano kiri Galili, kini vavaketekete na Kalohua Kemi ke Vuvu. ¹⁵ Ki tatani barae, “Na kingdom ke Vuvu ti mai kini kozoho. Miu zuka tapunia kamiu moge zahazaha miu na bilip na Kalohua Kemi!”

1.16-20 A Iesus e kohania kaka garamo dia kata muri vona

(Matyu 4.18-22; Luk 5.1-11)

1:11 Stt 22.2; Sng 2.7; Ais 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 9.7; Lu 3.22.

1:15 Mt 3.2.

¹⁶ A Iesus e vavana na hiripa loka ni Galili, ia hadavia a Saimon kamani tazina a Andru. Hiro ta vavaragaraga vuho na loka, na vuna zia, hiro ta kakanaka pelepelea na hiha. ¹⁷ A Iesus ki tania ni hiro, “Mo mai muri ni niau, na vatunga makina pelepelea na kaka ni moro.” ¹⁸ Hiro ta zuka tapuni pamuhia kahiro vuho, hiro kene muri vona.

¹⁹ E vana vano pitu papa ve, ia hadavia a Jems, tuni Sebedi, kamani tazina a Jon na huduna kahiro bot, hiro ta vavahotovia kahiro vuho. ²⁰ Ia kohani pamuhi hiro, hiro ta vatia a tamahiro a Sebedi na huduna bot kamana nuhu kua e kadoadia dia kata gala kamana. Hiro kene muri ni Iesus.

*1.21-28 A Iesus e pele kakava na vule zaha na kaka katiu
(Luk 4.31-37)*

²¹ A Iesus kamana kana disaipel kamahi dia ta vano lohu ni Kaperneam, na dama na Sabat ti bele, ia vano pamuhi hoho na poloka haus lotu ke vuni Iuda kini vaketekete ni dia. ²² Dia ta ridi matoto na kana vaketeketea. Na vuna beta ni vaketekete balika na tisa kamahi kara lo, beta, ia e vaketekete habuka kaka kua kana naba vona.

²³ Pale, na kaka katiu na vule zaha e holiholia, e pe hoho na poloka kadia haus lotu kua, ia goe ki tani barae, ²⁴ “Iesus bukuni Nasaret. Nazia koto katia ni hita? Tu mai koto nu vairohita ai? Hau ta lala ho azei. Ho na Kaka Tumonga ke Vuvu!” ²⁵ A Iesus ia harovitinia, ki tania, “Tabaria hava nu mai gotala na kaka kena!” ²⁶ Na vule zaha kua ki hununia na kaka kua,

ki gigi kapopou matoto, ia gotala na kaka kua. ²⁷ Manumanu laveve dia ta ridi matoto, kubarae dia kene vavarihulei, dia ka tani barae, “Nazia matoto kua? Na vaketeketea vahoru katiu kua! Kaka kua kana naba vona kete geria na vule zaha kamahi, dia na longoria kana polea.” ²⁸ Pale, na rereki Iesus kini vavana lobi tapu na palakalaka laveve ni Galili.

1.29-31 A Iesus e kati kemihia a ravani Saimon Pita tavine, kamana manumanu taza ve (Matyu 8.14-15; Luk 4.38-39)

²⁹ A Iesus kamana kana disaipel kamahi, ia mai a Jems hiro a Jon, dia ta vatia na haus lotu ke vuni Iuda, dia ta vano kara ruma ke Saimon hiro a Andru. ³⁰ A ravani Saimon tavine, e mazahi zahatia, livuhana e totoba ki ngongoro na dongi, pale, dia ta kalohunia ni Iesus. ³¹ Pale, a Iesus ia vano pahoria limana, ia valamaria. Na mazahi ia vatia, pale, ia kini vavaida hadia haninga.

1.32-34 A Iesus e kati kemihia manumanu luba (Matyu 8.16-17; Luk 4.40-41)

³² Ti garavi na voro ti zugu, pale, na manumanu dia ta pelea nuhu laveve kua mazahi ni dia ia mai nuhu kua na vule zaha e hoholiholidia dia ta mai ni Iesus. ³³ Manumanu laveve bukuna taon kua, dia ta lohu dia ka lupu na hatamara ruma kua. ³⁴ A Iesus ia kati kemihia nuhu kua mazahi kakeikakei kua ni dia, ki pele gotalania na vule zahazaha kamahi. Ki vatabunia na vule zaha kamahi beta dia kata pole, na vuna zia, dia ta lala a Iesus ia azei matoto.

1.35-39 A Iesus e lobi ki vaketekete ni Galili (Luk 4.42-44)

³⁵ Na damadama matoto na marigorigopa, e lama ia vano kara palaka kua beta kaka vona, ia lotu. ³⁶ A Saimon kamana dia taza ve dia ta vano dia kata kaze kirina. ³⁷ Kamana dia ka paria, dia ta tania vona, “Manumanu dia ta kakaze kiriniho.” ³⁸ A Iesus ki tania ni dia, “Maku, tolu kata vano kara malala taza ve kua kozoho, hau kata vaketekete ve ni dia. Ia na vuvuna kua hau ka mai.” ³⁹ Pale, ia vavana lobia palaka laveve ni Galili, ki vaketekete na poloka haus lotu kamahi ke vuni Iuda ki pepele gotalania na vule zaha kamahi.

1.40-45 A Iesus e kati kemihia na kaka katiu kua na lepra vona

(Matyu 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Kaka katiu na lepra vona e mai ni Iesus ki padonia tutura ki halohonia a Iesus ki tania, “Kua ni kuli, katiu na kemi.” ⁴¹ A Iesus lohora e zaha matoto vona, ia tabe vano ia vakulia, ki tania vona, “Hau e kuligu koto kemi.” ⁴² Kamana pamuhi za na lepra ia kakava na livuhana kaka kua kini kemi. ⁴³ A Iesus ia geria vano. Ki tani vatuharia polea vona kubarae, ⁴⁴ “Lohoia, tabarae nu kalohunia golea kua na kaka katiu. Palaka vano ho tu vatungaho na Pris, ho tu vala na opa kua a Moses e tania, koto vatunga habuka kava tu kemi mule kava.” ⁴⁵ Palaka na kaka kua e vano, ia kini kalohulohunia na golea kua na manumanu. Kubarae a Iesus kini lokia keteni pe kavakava ni hoho na taon katiu. Kubarae, ia kini ma mimia na palakalaka kamahi kua beta kaka

vona. Palaka manumanu dia ta pe na malala laveve dia kene mamai bebele vona.

2

2.1-12 A Iesus e kati kemihia na kaka katiu kua na limana kamana kabena e matemate (Matyu 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Dama taza kakava a Iesus ia vamule kiri Kaperneam. Pale, na manumanu dia te lala habuka, ia na kana ruma. ² Pale, na manumanu luba matoto dia ta mai lupu na poloka ruma kua, na ruma kini vonu matoto. Kozoho ve na hatama, ia beta zeleka ve. Pale, ia kini vavaketekete ni dia. ³ Manumanu taza dia ta pelea kaka katiu ki mai limana, kabena e matemate. Kaka garamo dia ta luluga. ⁴ Palaka na vuna manumanu dia ta vonu matoto na poloka ruma, ki mara beta dia na vano kozoho ni Iesus, dia ta papane langa na huduna ruma, dia ta katia na horupa katiu damukia a Iesus, pale, dia ta vazihonia na dongi kamana kaka kua limana, kabena e matemate. ⁵ A Iesus ki hadavia kadia bilip, ia tania na kaka kua limana, kabena e matemate, “Tugu, te lohoi bala ka manaunaua laveve.”

⁶ Kilangata kua ve na tisa kara lo taza, dia ta lololi ve na ruma. Dia ka lolohoi barae na polokodia mule, ⁷ “E kuziha kaka kuari ki tani barae kuari? Ia e dedelahania a Vuvu! A Vuvu za ia e dangea kete lohoi bala manaunaua!” ⁸ A Iesus ia lala pamuhia kadia lohoihoia, pale, ia hulenidia, “E kuziha miu ka lolohoi barae? ⁹ Polea kakei e malimu kata tania na kaka kua limana, kabena e matemate kua, ‘Ka manaunaua

te lohoi bala,' o kata tani barae, 'Madi, nu pelea ka dongi nu vavana'? ¹⁰ Palaka hau kata vatunga matotonia ni miu habuka na Tuna Kaka ia kana matuhanga vona ri na garigari, kete lohoi bala manaunaua." Pale, a Iesus ia tania na kaka kua limana, kabena e matemate, ¹¹ "Ta tania ni niho, madi nu pelea ka dongi nu vano kara ka ruma." ¹² Na kaka kua ia divurutia ia pelea kana dongi kini gotala, na matadia laveve. Manumanu laveve dia ta zipa zahe dia kene vavazahenia hizani Vuvu, dia kene tatani barae, "Hita ma beta hita na hada goloa katiu kua e mata barae kua!"

*2.13-17 A Iesus e kohania a Livai
(Matyu 9.9-13; Luk 5.27-32)*

¹³ A Iesus e vamule kara vazalea na loka ni Galili, na kabuna manumanu dia ta mai vona, ia kini vavaketekete ni dia. ¹⁴ E lilia vazalea ki vano, ia hadavia a Livai tuni Alfius, e mimia na kana opis kara takis. A Iesus ia tania vona, "Ho mai muri ni niau." A Livai ia di madi kini muri vona.

¹⁵ A Iesus e mia ki hanihani na ruma ke Livai. Na nuhuta pelepelea na takis luba, kamana nuhuta moge zahazaha luba dia ta hanihani kamani Iesus kamana kana disaipel kamahi. Na vuna, dia manumanu mata baraerae kua luba dia ta lala dia kata mumuri ni Iesus. ¹⁶ Na tisa kamahi kara lo taza, bukuna kabu ke vuni Parisi, dia ta hada kua a Iesus e hanihani kamana nuhuta moge zahazaha kamana nuhuta pelepelea na takis, dia ta hulenian na kana disaipel kamahi, "E kuziha ki hahanihani kamana nuhuta pelepelea na takis kamana nuhuta moge zahazaha?" ¹⁷ Kamana a Iesus ki longoria polea

kua, ia tania ni dia, “Nuhu kua beta mazahi ni dia, ia beta dia na lala dia kata vano hada dokta. Palaka nuhu kua mazahi ni dia za, ia dia ta hahada dokta. Hau beta na ziho kata kohania nuhu kua dia ta mahotohoto, palaka kara nuhuta moge zahazaha.”

2.18-22 A Iesus e pole na mogepa mahohoa na haninga

(Matyu 9.14-17; Luk 5.33-39)

¹⁸ Boto katiu na disaipel kamahi ke Jon kamani vuni Parisi dia ta mamahoho. Manumanu taza dia ta mai hulenia a Iesus, “E kuziha na disaipel kamahi ke Jon kamana disaipel kamahi ke vuni Parisi dia ka mamahoho, ka disaipel kamahi ki beu?” ¹⁹ A Iesus ki tania ni dia, “Da na nuhu kua e vinohuanga dia kara hanihania na lahia, dia ta mahoho ziha kua na kaka kua e ba lahi vahoru e ba kakamadia? Mara beta! Kua ta ia ni ba kakamadia, ia mara beta dia na mahoho. ²⁰ Palaka ba muri kua ta na kaka kua e ba lahi vahoru tani pele kakavanga ni dia, pale, dia te ba mahoho.

²¹ Beta kaka katiu ni lala kete pelea dihura lavalava vahoru ni turi porotia horupa lavalava bura vona. Ta ni kati baraenia, da na dihura lavalava vahoru da ti dae terehia na lavalava bura kini katia na horupa kena kini dopa kapou.

²² Beta ve kaka ni lala kete valiki hohora vaen vahoru kara hulita me bura. Kua tani kubarania, da na vaen vahoru e tuka terehia na hulita me, pale, na vaen ia mai na hulita me, hiro ta rua vairo. Palaka na vaen vahoru ia kete valiki hohora kara hulita me kua e ba vavahoru.”

2.23-28 A Iesus e popole na makina galanga na Sabat

(Matyu 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Na Sabat katiu a Iesus kamana kana disaipel kamahi dia ta turuturu na poloka vanua na Vit, dia ta vavana vano, na disaipel kamahi ke Iesus dia ta duledule na palekana vit. ²⁴ Na Parisi taza dia ta tani barae ni Iesus, “Hadavia, e kuziha dia ka kakatia goloa kua kadolu lo e vatabunia kua beta kete katua na Sabat?”

²⁵ A Iesus ki tania kiridia, “Tauka beta miu na hazenia ziuziua kua a Devit e katia na dama katiu kilaka kua ia kamana kana manumanu, kua e vitolonidia? ²⁶ Kilaka kua a Abiata ia e hetpris, a Devit e hoho na ruma ke Vuvu, ki hania na bret kua e tabutabua. Kua na pris kamahi za dia ta lala dia kata hahania. Ki vala ve na nuhu kua dia ta lala dia kata kakamana.”

²⁷ Pale, a Iesus ia tani barae ni dia, “A Vuvu e katia Sabat kete kodonia manumanu. Beta ni taruhia manumanu dia kata kokodonia na Sabat. ²⁸ Kubarae, na Tuna Kaka ia na Paraha ve kara Sabat.”

3

3.1-6 A Iesus e kati kemihia kaka katiu limana e makilokiloa na Sabat

(Matyu 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Boto katiu ve a Iesus e hoho mule kara poloka haus lotu ke vuni Iuda, na kaka katiu limana e makilokiloa, na poloka haus lotu kua.

² Manumanu taza dia ta kakazekaze dala kua dia kata koto kiri Iesus vona. Kubarae, dia ta

ma babanuzia a Iesus dia kata hada, karae da e kati kemihia kaka kua na Sabat. ³ A Iesus ki tania na kaka kua limana e makilokiloa, "Mai madi na pidaka manumanu." ⁴ Pale, a Iesus ia hulenidia, "Kadolu lo e tania nazia tolu kata katia na Sabat? Tolu kata kati kemihia na kaka o tolu kata kati zahatia vona? Tolu kata vaikoli kara kaka ni beta kete mate o tolu kata hubi matehia kaka?" Palaka beta kaka katiu ni kolia kana polea. ⁵ A Iesus ki hada lobi ni dia magalina ki halavidi kiridia, magalina ki zaha ve kiridia na vuna beta ni nap dia kata longoria polea. Pale, ia tania na kaka kua, "Vatatahia lima." Na kaka kua ki vatatahia limana, na limana ia kemi pamuhi. ⁶ Pale, na Parisi kamahi dia ta gotala dia kene vano katia na miting katiu kamana nuhu kua dia ta lala dia kata kakamani Herot dia kata paria dala katiu kua dia kata hubi matehia a Iesus.

*3.7-12 Na kabuna manumanu kapou dia ta mumuri ni Iesus
(Luk 6.17-19)*

⁷ Pale, a Iesus kamana kana disaipel kamahi dia ta vatia malala kena, dia kene vano kara loka a Galili. Na kabuna manumanu luba matoto dia ta muri vona. Dia ta pe ni Galili, dia ka pe ni Iudea, ⁸ dia ka pe ni Ierusalem, dia ka pe ni Idumea, dia ka pe na paligena kiri Iordan, dia bukuni Tair kamani Saidon ve. Manumanu laveve kua dia ta mai ni Iesus na vuna dia ta longoria na rereka goloaloa kua e kakatia. ⁹ Manumanu dia ka luba marata, kubarae ia ki tania na kana disaipel kamahi dia kata vaidia na bot katiu, kete polo vona, tabarae manumanu

dia na digi taduria. ¹⁰ Na vuna ia ti kakati kemihia manumanu luba, kubarae nuhu kua kadia mazahi kamahi vona, dia te vavaridigi dia kata vakulia livuhana. ¹¹ Nuhu kua na vule zaha e holiholidia, kamana dia ka tunga kozo ni Iesus, dia ta dua kara kabeni Iesus dia ka goe dia ka tani barae, "Ho na Tuni Vuvu." ¹² Palaka a Iesus ki tani vatuharia polea ni dia habuka beta dia kata tani kakava na kaka katiu habuka, ia azei matoto.

3.13-19 A Iesus e makia kana 12 apostel kamahi

(Matyu 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ A Iesus ia vori kara potuna katiu, ia koi palia nuhu kua e kulina dia kata kakamana. Pale, dia ta vano vona. ¹⁴ Ia makia manumanu e 12, ki kohanidia na kana apostel kamahi. Dia kata kakamana kete gegeridia dia kata vano vavala polea kana Paraha. ¹⁵ Kete vala ve matuhanga ni dia, dia kata pele kakava vule zaha kamahi. ¹⁶ Kua na nuhu 12 a Iesus e makidia kua: a Saimon (kaka kua a Iesus e vala hiza kua a Pita vona); ¹⁷ a Jems tuni Sebedi kamani tazina a Jon, kaka rua kua a Iesus e vala hiza kua a Boanerges ni hiro (vuvuna hiza kua; na habu tutuna mariaba kua e vurupelele); ¹⁸ a Andru, a Filip, a Bartolomyu, a Matyu, a Tomas, a Jems tuni Alfius, mai a Tadius, a Saimon bukuna kabu kua e kohanga dia ni Selot. ¹⁹ Ia mai a Iudas Iskariot kaka kua muri kete vala a Iesus na limana manumanu kua dia kata hubi matehia.

3.20-30 Dia ta tania a Iesus e gagala kamana matuhanga ke Belsebul

(Matyu 12.24-32; Luk 11.14-23; 12.10)

²⁰ A Iesus ia vamule vano kara ruma, na kabuna manumanu dia ta mai mule ve lupu, pale, a Iesus kamana kana disaipel kamahi ti beta kadia taem kua dia keteni hanihani. ²¹ Habu vineki Iesus dia ta longoria goloa kamahi kua a Iesus e kakatia, dia ta mai dia kata harehia ni vano. Na vuna dia ta tania ti longolongo.

²² Na tisa kamahi kara lo kua dia ta pe ni Ierusalem dia ka ziho, dia ta tani barae, “A Belsebul e holiholia kuari, ki gagala kamana matuhanga kana paraha ke hanitunitu ki pepele gotalania vule zahazaha kamahi.” ²³ Pale, a Iesus ia koi kiridia ki barikikinia polea ni dia ki tani barae, “A Satan da e pele kakava zingania a Satan?” ²⁴ Kua na manumanu bukuna kingdom katiu dia na varipe vulavulahi, dia na varihubi mule, da na kingdom kena mara beta ni madi ni bada. ²⁵ Kua na kabu katiu dia na varipe vulavulahi dia na vavarihubi na pidaka dia mule, da na kabu kena da beta kete madi ni bada. ²⁶ Kua a Satan kua ni vavarihubi mule kamana mule ni varipe vulavulahi, da mara beta ni mahuri.

²⁷ Mara beta kaka katiu ni hoho veta na ruma kana kaka babo katiu, ni pelea kana goloaloa. Ma muga ki rotu tadoria kaka babo kena. Pale, ba muri kini vanahea goloaloa na kana ruma.

²⁸ Hau ta tani matotonia ni miu. Da a Vuvu e lohoi bala manaunaua laveve kamana pole tadutadua kana manumanu laveve kirina.

²⁹ Palaka kaka kua e delahania na Vule Tumonga, ia mara beta matoto a Vuvu ni lohoi bala kana manaunau. Na pekato kua ia da e ngoro vuvua.” ³⁰ A Iesus e tani barae na vuna zia, dia ta tatani barae kirina, “Ia na vule zaha vona.”

*3.31-35 Titinani Iesus kamani habu tazina
(Matyu 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Pale, a titinani Iesus kamani habu tazina dia ta lohu. Dia ka varimadiriai na hatama, dia ta geria kaka katiu ia hoho kete kohania ni gotala.

³² Na kabuna manumanu dia ta mimia lobia, dia ka tania vona, “Longoria, a katiti kamani habu tazi, ia mai habu livuku, dia ta mamadi ni hatama, dia ka huhule kiriniho.” ³³ A Iesus ki hulenidia, “Azei titinagu kamani habu tazigu?”

³⁴ Pale, ia tunga lobi kara manumanu kua dia ta mimia lobia ki tani barae, “Hadavia! Kua habu titinagu kamani habu tazigu kua! ³⁵ Azei kua e lala kete mumuri na lohoihoia ke Tamagu za, ia dia na tazigu, livukugu ia mai na titinagu.”

4

*4.1-9 Barikikia na polea na kaka kua e muratania na harana vit
(Matyu 13.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ A Iesus e vaketekete mule ve na hiripa loka a Galili. Na kabuna manumanu kapou matoto dia ta toro havutia, kubarae ia polo na bot katiu ia mia vona. Na bot kua e papati na loka, na kabuna manumanu dia ta varimadiriai na hiripa vazalea. ² Ia ki barikikinia polea luba ki vaketekete ni dia, ki tani barae, ³ “Miu longoria!

Kaka katiu e zahe kete muratania na harana vit. ⁴ E mumuratania na harana vit na vanua, taza dia ta huru kara dala, pale, na manu kamahi dia ta mai hani hozovia. ⁵ Na vit taza dia ta huru kara palaka kedokedora beta garigari vona. Pebarae ki pizuzu tapu, na vuna beta garigari ni komokomo na palaka kua. ⁶ Pale, tania na voro ki zahe, ia tiba gatovia na vit kamahi kua, na vuna beta vorakadia ni dopa ni zuku, na vit kamahi kua dia ta varimateai. ⁷ Vit taza, dia ta huru kara pidaka vuvuna mota matangatanga. Na mota matangatanga ia galulu kini rara havutia vit kamahi, kini mara beta dia ne vua. ⁸ Harana vit taza dia ta huru kara garigari kemi. Dia ta galulu, dia kene vua. Taza taruhia palekedia e 30. Taza e 60. Taza e 100.” ⁹ A Iesus ki tani barae ni dia, “Azei kua ni talingana vona, ia kete longoria polea kua.”

4.10-12 Na vuvuna barikikia na polea kamahi kua

(Matyu 13.10-17; Luk 8.9-10)

¹⁰ Ba muri a Iesus ti ia kazihena, na kana ¹² disaipel kamana nuhu taza ve dia ta hulenia kete tania ni dia na vuvuna barikikia kamahi kua. ¹¹ A Iesus ki tania ni dia, “A Vuvu ti vatunga kakava na vuvuna goloaloa kamahi kua e paritigi na poloka kingdom ke Vuvu ni miu. Palaka na nuhu kua na hatama, ia e barikikianga polea laveve ki valanga ni dia. ¹² Kete kubarae, ‘Ia vata kua dia ta hahada palaka mara beta dia na hada lala, ia vata kua dia ta lolongo mara beta dia na lohoi lala; kua dia na hada dia na lohoi lala ia da

dia te pokizia magalidia a Vuvu kini lohoi bala kadia manaunaua!’ ”

4.13-20 Na vuvuna barikikia na palekana vit (Matyu 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Pale, a Iesus ia hulenidia, “Beta miu na longo lala na barikikia kua, ai? Pele, da miu ta longo lala zingania na barikikia laveve? ¹⁴ Na kaka kena e mumuratania na harana vit, ia e vavazohia na polea ke Vuvu. ¹⁵ Manumanu taza dia ta balika harana vit kua e dua kara dala, kua na polea e vazoha na polokodia. Kamana dia ka longoria na polea, a Satan ia mai pele kakava pamuhia na polea kena e vazoha na polokodia. ¹⁶ Dia taza dia ta balika harana vit kua e huru kara garigari kedokedora. Kamana dia ka longoria na Kalohua Kemi, dia ta pele tapunia dia ka hilohilo matoto vona. ¹⁷ Palaka na vuna kua beta vorakadia ni zuku, beta dia na madi ni havarau. Tania na bizea kamahi o kua ti kati zahata voa ni dia na vuna kua dia ta bilip na polea, pale, dia ta poke. ¹⁸ Manumanu taza dia ta balika na harana vit kua e huru kara poloka mota matangatanga; ¹⁹ palaka na vuna kua dia ta lolohoi vuvu marata na goloaloa kua bukuna garigari, ia mai na moni kamana goloaloa luba ki rukidia, dia ka mata parania goloaloa taza ve, pale, na goloaloa kua kini rara havutia na polea ke Vuvu, kini beta ni vua. ²⁰ Manumanu taza dia ta balika na harana vit kua e huru kara garigari kemi. Kamana dia ka longoria na polea, dia ta pelea, dia kene vua. Taza palekedia e 30, taza e 60 dia taza e 100.”

*4.21-25 Manumanu beta dia na lala dia kata litiginia na laet na taura baket
(Luk 8.16-18)*

²¹ A Iesus ki tani barae ve ni dia, “Miu ta lala miu kata pelea lam ni hoho miu na taruhia na taura dis o na taura dongi? Karae beta miu na lala miu kata taruhia na mudina lam?” ²² Na vuna, goloaloa laveve kena e litigianga ia da ba muri ki vabeleanga. Goloaloa laveve kena e kakarua, da ba muri ki bele kavakava. ²³ Kua kaka katiu ni talingana vona kua kete lolongo vona, pele, kete longoria polea kua.”

²⁴ A Iesus ki tani barae ve ni dia, “Polea kua miu ta longoria, ia miu kata lohoi kemikemihia. Mak kakei kua tu sikelnia kaka vona, ia na mak kena za da a Vuvu e sikelnimiu ve vona.” ²⁵ Ia ki tani barae ve ni dia, “Nuhu kua ti kadia goloa vona da e valanga luba ve ni dia; azei kua tani beta kana goloa vona, pitu kena e lohoia e kana vona, ia da e pele kakavanga vona.”

4.26-29 Barikikia na polea na harana hai kua e gagalulu

²⁶ A Iesus ki tani barae ve, “Na kingdom ke Vuvu ia e balika kua na kaka katiu kua e muratania na harana hai na garigari. ²⁷ Na marigo o na dama, kua e ngongoro, o kua e lalama, na harana hai ia e pipizuzu ki gagalulu. Palaka ia beta ni lala e gagalulu ki paraha ziha. ²⁸ Na garigari mule ia e katia na harana hai ki pizuzu ki galulu. Muga da na raurauna e bele ba muri na palekana, pale na palekana ia ti matuha.

4:21 Mt 5.15; Lu 11.33.   **4:22** Mt 10.26; Lu 12.2.   **4:24** Mt 7.2; Lu 6.38.   **4:25** Mt 13.12; 25.29; Lu 19.26.

²⁹ Ti vano na haningana vit ti matuha, pale, ia kirivia na naep, na vuna na nagi kara pelepelea na haninga ti bele.”

*4.30-32 Barikikia na polea na harana hamo
(Matyu 13.31-32; Luk 13.18-19)*

³⁰ Ia ki tani barae ve, “Da tolu ta vatunga muria na kingdom ke Vuvu na nazia matoto, o da tolu ta barikikini zingania polea tolu kata vatunga muria na kingdom ke Vuvu vona? ³¹ Ia e balika na harana hamo kua e vazoha na garigari. Ia e dopa ki gala kote matoto na harana haninga laveve. ³² Palaka kua tani vazoha kua ni galulu, da e dopa ki horaha livutia haihai laveve kena na vanua. Da na dangadangana e kapopou, na manu kamahi dia ka mai dia ka bale na lirungata.”

*4.33-34 A Iesus e barikikinia polea ki vavaketekete ni dia
(Matyu 13.34-35)*

³³ A Iesus e barikikinia polea luba ki vavaketekete na manumanu, e vala polea kua e dangea dia kata lohoi lala. ³⁴ Beta kua boto katiu kete vala polea ni dia ni beta kete barikikinia polea. Palaka kua tani vano ni ia kazihena kamana kana disaipel kamahi za, ia ti tani kavakava na mining na polea laveve.

*4.35-41 A Iesus e pole kara kavili ki mate
(Matyu 8.23-27; Luk 8.22-25)*

³⁵ Kilangata kua ti garavi vona, a Iesus ia tania na kana disaipel kamahi, “Tolu kata pe poki

vano kara paligena.” ³⁶ Dia ta vatia kabuna manumanu kua, dia ta pelea a Iesus na bot kena a Iesus e polo ki mimia vona dia ta vano. Na bot taza ve dia ta kamadia. ³⁷ Pale, na kavili kapou e rovo, na dazi kini vevele hoho kara kadia bot, pitu papa keteni mahitu. ³⁸ A Iesus, ia na murina bot, e ngoro ki tadaha na pilo. Dia ta mai vakongania, dia ka tania, “Tisa, beta nu lohoi ni dolu, kua tolu keteni golugolu?” ³⁹ A Iesus ia lama, ia pole kara kavili, ki tania kara dazi, “Malugunia, zodo nu manilo!” Pale, na kavili ia mate na manilo kini pati matoto. ⁴⁰ Ia ki tania kiridia, “E kuziha miu ka kuahi? Beta matoto za kamiu bilip?” ⁴¹ Dia laveve dia ta kuahi matoto, dia ka varihulei, “Kaka kua ia azei matoto? Na kavili kamana dazi dia ta longoria kana polea!”

5

*5.1-20 A Iesus e pele kakava na vule zaha na kaka katiu
(Matyu 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ A Iesus kamana kana disaipel kamahi, dia ta vano bele na paligena loka ni Galili, na distrik kua e kohanga Gerasa. ² Tania a Iesus ki zipa na bot, na kaka katiu e lala kete mimia na matmat, e ziho ni Iesus. Kaka kua na vule zaha e holiholia, ³ ki lala kete mimia na matmat. Beta kaka katiu ni dangea kete roti taturia. Beta ve na sen ni dangea kete paho taturia. ⁴ Dama mudomudo, dia ta rotia limana kamana kabena na sen, palaka ia e lala kete rabe hutuzia sen na limana ki hutu pahia ve kena na kabena. Togana motu, kubarae beta kaka katiu ni dangea

keteni paho tadoria. ⁵ Marigo, dama ia e lala kete vavana na poloka matmat kamahi ia mai na potupotuna kamahi, ni gigi hania livuhana, ki lala kete dala terehia livuhana na kedokedo.

⁶ E madi zau pitu ki hadavia a Iesus, ia rovo ziho; ia padonia tutura na kabeni Iesus. ⁷ Ia goe varitahi matoto ki tania, "Iesus, ho tuni Vuvu, kua e Paraha Kapou Matoto. Nazia kuli kirina ni niau? Na hizani Vuvu ta hulenihō, taua nu vala varitahia ni niau!" ⁸ Kaka kua na vule zaha vona e tatani barae, na vuna a Iesus e tatania kirina, "Ho vule zaha ho, mai gotala na kaka kua!" ⁹ A Iesus ki hulenihia, "Hiza azei?" Ia ki kolia ki tania, "Hizagu a Armi. Na vuna hita ta luba." ¹⁰ Pale, kini ma kini huhule haroinia a Iesus habuka beta a Iesus kete geri kakava na vule zaha kamahi na distrik kua.

¹¹ Na kabuna boroboro taza dia ta hahanihani na hiripa potuna. ¹² Na vule zaha kamahi kua dia ta hule haroinia a Iesus dia ka tani barae, "Gerihita na vano na boroboro kamahi kuari; tania hita na hoho ni dia." ¹³ A Iesus ia tara, na vule zaha kamahi kua, dia ta gotala na kaka kena, dia kene vano hoho na boroboro. Boroboro kamahi kua e kozoho kete 2,000, dia ta rovo varitahi tiro na hiripa potuna kara poloka naru, dia kene mahituhitu.

¹⁴ Nuhu kua dia ta hahada poto na boroboro kua, dia ta varihavai vanovano, dia ta tania na manumanu na taon ia mai na palaka laveve. Pale, manumanu dia ta lohu dia kata hadavia nazia kua e bele. ¹⁵ Tania na manumanu ki mai ni Iesus, dia ta hadavia na kaka kua muga na vule zahazaha luba matoto kua dia ta holiholia, bakana ti kemi kini zohozoho papa kini mimia.

Dia ta hada baraenia, dia ka kuahi. ¹⁶ Nuhu kua dia ta hadavia na golea kua a Iesus e katia, dia te ziuziu na manumanu na golea kua e bele na kaka kua muga na vule zaha kamahi dia ta holiholia. Dia ka ziuhia ve ni dia na boroboro. ¹⁷ Kubarae na manumanu, dia ka hule haroinia matoto a Iesus kete vatia kadia distrik.

¹⁸ Tania a Iesus ki polo na bot, na kaka kua muga na vule zaha e holiholia, e hule haroi kete vano kamani Iesus. ¹⁹ Palaka a Iesus ia hava, ki tani barae vona, "Vamule vano kara ka malala ni habu ka, nu tania ni dia na golea laveve kua na Paraha ti katia kete kodoniho, ia mai ve kua ti mahariho." ²⁰ Pale, na kaka kua ia vatidia kini vano kara palaka kamahi ni Dekapolis kini ziuziu na manumanu na nazia kua a Iesus e katia vona. Manumanu laveve kua dia ta longoria polea kana kaka kua, dia ta zipa zahe matoto.

5.21-43 A Iesus e valamari mulehia kapiru katiu na matea, ki kati kemihia na tavine kua e vakulia kana klos

(Matyu 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Kilaka kua a Iesus e polo na bot ki pe poki mule kara paligena loka ni Galili. Kabuna manumanu kapou matoto, dia ta mai lupu kamana na vazalea. ²² Pale, na paraha kara haus lotu ke vuni Iuda katiu, hizana a Jairus. E hadavia a Iesus, ia dua kara kabena. ²³ Ki haloho matoto ni Iesus ki tania, "Tugu kote tavine keteni mate. Mai taruhia lima vona kete kemi ni mahuri mule." ²⁴ A Iesus ia vano kamana. Na kabuna manumanu kapou dia ta muri ve ni Iesus, dia ka varidigi lobia. ²⁵ Na pidaka dia, na tavine katiu topo e lelele kirina na krismas ti 12. ²⁶ Ti

pari maratania bizea kapou na dokta luba. Kini varaga hozovia kana moni laveve ni dia, palaka beta za ni kekemi. Ti dopa kini zaha matoto kana mazahi. ²⁷ Kamana ki longoria na rereki Iesus, ia mai muri ni Iesus na poloka kabuna manumanu, ia vakulia na klos ke Iesus. ²⁸ Na vuna e lohoi barae, “Kua na vakulia za kana zohozohoa, da ta kemi.” ²⁹ Pale, na topo kua e lelele kirina ia koga pamuhi, ia hatunia habuka ti kemi kava. ³⁰ A Iesus ia hatuni pamuhia habuka kana matuhanga e vatia livuhana. Ia tare poki ki hulenian na kabuna manumanu, “Azei e vakulia kagu zohozohoa?” ³¹ Kana disaipel kamahi dia ka tania vona, “Tu hada na kabuna manumanu kua dia ta varidigidigi lobiho, e kuziha ku hule barae, ‘Azei e vakuliau?’ ” ³² Palaka a Iesus ia ma ki hahada lobi kete hada azei matoto e vakulia. ³³ Na tavine kua e lala goloa kua e bele vona, ia mai, e kuahi zahazaha matoto kini vanivani, ia mai dua kara kabeni Iesus, ia tani kakava na goloa laveve ni Iesus. ³⁴ A Iesus ia tania vona, “Tugu, ka bilip ti vamahuriviho. Vano kamana magali kemia. Kava tu kemi.”

³⁵ A Iesus e ba popole barae, na manumanu taza dia ta pe na ruma ke Jairus, na paraha kara haus lotu ke vuni Iuda, dia ka tania, “Tu tavine ti mate, taua nu ma kaborania na tisa.” ³⁶ Palaka a Iesus beta ni longo murimuria kadia polea, ia tani barae na paraha kara haus lotu ke vuni Iuda kua, “Tauga nu kuahi, ma vaka maroro.” ³⁷ E hava manumanu taza ve kete kamana. E pelea za a Pita, a Jems, a Jon tazini Jems. ³⁸ Dia ta vano bele na ruma kana paraha kara haus lotu

ke vuni Iuda kua. A Iesus ki hadavia manumanu kua dia ta katia valalanga kapou. Dia ta tangi dia ka haloho kapopou. ³⁹ Ia vana hoho, ia tania kiridia, “Kara zia miu ka vavalala? Nazia miu ta tatangizia? Na kapiru beta ni mate, ia e ngongoro za kuari.” ⁴⁰ Dia ta nongonia. A Iesus ia geridia laveve dia ta gotalatala. Ia pelea na tamana kapiru kamani tinana, ia mai na kana disaipel tolu kua dia ta kamana. Dia kene hoho kara palaka kua na kapiru e ngongoro vona. ⁴¹ A Iesus ia pahoria limana kapiru ki tania vona, “Talita kum!” (Polea kua mining vona e kubarae, “Tavine kote, hau ta tania ni niho, lama!”) ⁴² Na tavine kote kua ia lama pamuhi kini vanavana, krismas kana tavine kua e 12. Na goloa kua e katidia, dia ka zipa zahe matoto vona. ⁴³ Ia tani vatuharia matoto ni dia, beta dia kata kalohulohunia goloa kua na kaka katiu, pale, ia geridia dia kata vala haninga na tavine kua ni hania.

6

6.1-6a A vuni Nasaret dia ta pole katia a Iesus (Matyu 13.53-58; Luk 4.16-30)

¹ A Iesus e vatia na malala kua, ia vamule kara kana taon a Nasaret, kamana kana disaipel kamahi. ² Pale, na Sabat ia vaketekete na poloka haus lotu ke vuni Iuda. Dia luba dia ta longoria kana polea dia ka zipa zahe. Dia ka varihulei, “Kaka kua e pelea ni ve matoto na save kua? Na save zia matoto kua? Ki kati zingania ve na mirakel kamahi kua? ³ Tolu ta lala kaka kua ia na kapenta kua, na tuni Maria. Habu tazina kua

a Jems, a Iosep, a Iudas ia mai a Saimon. Habu livuka ve, kua dia ri kua ve kamadolu.”⁴ A Iesus ki tania ni dia, “Na profet e lala kete hahada zaheanga na malala motumotu. Palaka na kana taon mule ia mai na pidaki habu vineka matoto, ia mai na kana ruma mule, ia beta ni lala kete hahada zaheanga.”⁵ Pale, a Iesus kini beta ni katia mirakel katiu na malala kua. Palaka e taru langaria limana na huduna manumanu taza za kua na mazahi ni dia, dia ka kemi mule. ^(6a) A Iesus e tara vilu matoto, kua beta dia na bilip vona.

6.6b-13 A Iesus e geria kana 12 disaipel kamahi (Matyu 10.5-15; Luk 9.1-6)

^(6b) Pale, a Iesus kini vavana lobi kini vaketekete na malala kotekote kamahi.⁷ Ia kohania kana 12 disaipel kamahi dia ta mai vona, ia geridia rua rua, ia vala matuhanga ni dia, dia kata pele kakava vule zaha kamahi.⁸ Ki tani barae ni dia, “Tabarae miu na pelea golea katiu kamamiu na kamiu vavananga, miu pelea kamiu toho za. Taua miu na pelea bret, beke, o moni na kamiu poket kamahi.⁹ Miu zohoria sandel, palaka tabarae miu na lohoria siot ni rua.¹⁰ Kua kini koi tadura miu na ruma katiu, miu mia na ruma kena ki mule na dama miu ka vatia malala kena.¹¹ Kua malala katiu kini beta ni koi tadirimiu o ni beta dia na longoria kamiu polea, miu pali tubinia na havuhavu na kabemiu. Dia kata hada lala habuka, beta dia na katia moge pa.”¹² Dia ta vano dia kene vala polea na manumanu, habuka manumanu dia kata zuka

tapunia kadia moge zahazaha. ¹³ Dia ka pele kakava vule zahazaha luba, dia ka bizia oil na bakana manumanu luba kua mazahi ni dia, dia ka kemi mule.

6.14-29 A Herot e lohoia ki tania a Iesus ia a Jon kakanaka baptais

(Matyu 14.1-12; Luk 3.19-20; 9.7-9)

¹⁴ A King Herot ti longoria na rereki Iesus, na vuna na hizani Iesus ti rere kini vana lobia matoto malala. Manumanu taza dia kene tatani barae, “A Jon kakanaka baptais ti lama mule na matea, kubarae ia kini kana matuhanga vona kete kakatia na mirakel kamahi kua.” ¹⁵ Dia taza dia ta tania, “Ia a Elaija.” Taza dia ta tania, “Ia na profet katiu, vinaka profet katiu ni dia kua bukuni varira.” ¹⁶ Palaka a Herot e longoria polea kamahi kua, ki tania, “A Jon, kaka kua ta le hutuzia lohora, ti valamari muleha na matea!”

¹⁷ Na vuna a Herot ia mule e geu dia ka paho tadoria a Jon, dia ka rotia dia ka taruhia na karabus. Ia e kubaranea a Jon, na vuna ni Herodias. A Herodias ia na goni Filip, tazini Herot. A Herot kini kabania. ¹⁸ Na vuna a Jon ia ma ki tatania ni Herot kubarae, “E beta ni mahoto koto kabania goni tazi.” ¹⁹ Kubarae a Herodias magalina ki varitihi matoto kiri Jon ki kulina matoto kete hubi matehia a Jon palaka, ki mara beta, ²⁰ na vuna a Herot e lala kete hada zahenia matoto a Jon ki mamadi karikari ke Jon. Na vuna ia e lala habuka a Jon ia na kaka tumonga ki kaka mahoto. Ki lala kete

---

6:13 Je 5.14.   **6:14** Mt 16.14; Mk 8.28; Lu 9.19.   **6:17** Lu 3.19-20.

kukulina ve kete lolongoria a Jon kete vavala polea, palaka kua kini lolongoria polea ke Jon e lala kete vavairohia matoto magalina.

²¹ Pale, na dama katiu kua ti bele kini volo papa kiri Herodias. Na betdei ke Herot, ia katia hanihania kapou matoto ki vangania pararaha na gavman, ia mai na opisa kamahi na armi, ia mai na nuhu kua dia ta risman dia ka hizanga ni Galili. ²² A tuni Herodias tavine e mai hoho ki paparau, a Herot kamana nuhu kua dia ta hanihani kamana, dia ta matinia matoto. A King ki tania na tavine tizula kua, "Kua ni kuli kara golea katiu, huleniau, da ta vala za ni niho." ²³ Ia ki mapamapa ki tania vona, "Nazia matoto tu huleniau kirina, da ta vala ni niho. Kua ni kuli koto hada na paligena kantri kua hau ta hada vona, ia da ta vala za ni niho."

²⁴ Pale, na tavine kua ia vano hulenia a titinana ki tani barae, "Nazia da ta hulenia kirina?" A titinana ki tania, "Hulenia kara bakani Jon kakanaka Baptais." ²⁵ Na tavine kua ia vamule pamuhi na king ia tani barae, "Hau kuligu kua nina za kua, koto tabira bakani Jon kakanaka Baptais na pelete katiu nu vala ni niau." ²⁶ A King lohora ki zaha matoto ni Jon, palaka na vuna kava ti mapamapa kamu na matana manumanu kua dia ta lohu kara hanihania, kubarae beta ni hava na hulea kana tavine kua. ²⁷ Pale, ia geri pamuhia na gat katiu kete pelea bakani Jon. Na gat kua ia kara haus karabus, ia le hutuzia bakani Jon; ²⁸ ia tabira na pelete katiu ia vala na tavine kua, na tavine kua ia pelea vano ia vala ni titinana.

²⁹ Kamana na disaipel ke Jon dia ka longoria habuka a Jon ti le hutuza lohora, dia ta vano pelea podana, dia ta vano tavunia.

*6.30-44 A Iesus e vangania manumanu e 5,000
(Matyu 14.13-21; Luk 9.10-17; Jon 6.1-13)*

³⁰ Na apostel kamahi ke Iesus dia ta mai mia lobia dia ka tatania vona na galanga kua dia ta katia, dia ka tania ve vona na polea laveve kua dia ta vala na manumanu. ³¹ Na manumanu luba dia ka mai dia ka vavano ni dia, ki kubarae dia ka lokia dia kata hanihani, pale, a Iesus ia tani barae ni dia, “Miu mai kamaniau tolu na kara palaka katiu kua kete tolu kazihedolu, tolu na hivu pitu.” ³² Pale, dia ta polo na bot dia kene vano kara palaka kua beta kaka vona.

³³ Palaka manumanu luba dia ta hadavidia kua dia ta vavana, dia ka hada lala dia; kubarae dia ta rovo pe na dala. Manumanu kua dia ta pe na taon laveve, dia ka vamuga vano bele na palaka kua a Iesus kamahi dia ta kikirina.

³⁴ Kamana a Iesus ki vaki ki zipa na bot, ki hadavia kabuna manumanu kapou kua, lohora e zaha matoto ni dia, na vuna dia ta balika sipsip kua beta kaka kete hada poto ni dia. Pale, ia kini vaketekete ni dia na golea luba. ³⁵ Ti garavi matoto, pale, kana disaipel kamahi dia ta mai vona dia ta tania vona, “Keteni marigo, palaka kua beta ve malala katiu ni kozoho vona. ³⁶ Geria manumanu kamahi kua dia na vano. Dia kata vano kadea hadia haninga na malala kamahi kua kozoho dia na hania.” ³⁷ Palaka a Iesus e tania,

“Miu mule miu vanganidia.” Dia ka tani barae vona, “E kuli hita kata vano varaga 200 kina kara bret, hita na vanganidia vona?” ³⁸ A Iesus ki hulenidia, “E ziva bret kena ni miu? Miu vano pari vutuhia.” Kamana dia ka hazenia, dia ta tania vona, “Na bret e lima, na hiha e rua.”

³⁹ A Iesus ia geridia, dia kata tania na manumanu dia na loli na grup kamahi na huduna raburabu. ⁴⁰ Pale, dia ta loli na grup kamahi. Grup taza e 100 manumanu vona, taza e 50. ⁴¹ Pale, ia pelea na bret lima kua kamana hiha rua. Ia tunga zahe kara lagato. Ia hate motunia a Vuvu. Ia bara valahia bret. Pale, ia vala na kana disaipel kamahi. Dia kata vala na manumanu. E vazenia ve na hiha rua kua ni dia ve. ⁴² Dia laveve dia ta hanihani magalidia ki kurukuru. ⁴³ Na apostel kamahi dia ka gorea na kolopi e 12 ki vonuvonu na kalangara bret kamana hiha kua. ⁴⁴ Na naba ni tamomohane kua dia ta hanihani e 5,000.

*6.45-52 A Iesus e vavana na huduna naru
(Matyu 14.22-33; Jon 6.16-21)*

⁴⁵ A Iesus ia geria kana disaipel kamahi dia ta baribari polopolo na bot dia kata vamuga vano kara paligena ni Betsaida. Ia kete geri mulehia na kabuna manumanu kapou kua. ⁴⁶ Kamana ki geria na manumanu dia kene vanovano, ia vori kara potuna kete lotu. ⁴⁷ Ti marigo, na bot kava ti mule na pidaka loka. A Iesus ia e ba vovona kazihena na palaka kua. ⁴⁸ Ia ki hadavia habuka na disaipel kamahi dia te lokia matoto vazulanga, na vuna na kavili e mai matoto na mugadia. Ti kokozoho keteni dama, a Iesus ia

vavana na huda loka ia zahe ni dia. E lohoia kete vana hutu ni dia ni vano. ⁴⁹ Palaka kamana na disaipel kamahi dia ka hadavia kua e vavana na huda loka, dia ta lohoia dia ka tania ia na hanitu. Dia ta varigigiai. ⁵⁰ Na vuna dia laveve dia ta hadavia dia ka kuahi. Palaka, a Iesus ia pole tapu kamadia, ki tani barae, “Paho taduria hatemiu! Hau kua. Taua miu na kuahi.” ⁵¹ Pale, ia polo ni dia na huduna bot, na kavili ia mate. Na disaipel kamahi dia ta lohoi toritori matoto, ⁵² na vuna beta ve dia na lohoi lala na mining na mirakel kua e vangania manumanu e 5,000; kadia lohoihoia ma beta ni nap dia kata lohoi lala.

6.53-56 A Iesus e kati kemihia manumanu luba kua mazahi ni dia ni Genesaret (Matyu 14.34-36)

⁵³ Dia ta pe poki kara paligena, dia ta bele ni Genesaret, dia ta pitia bot ia pati. ⁵⁴ Tania dia ka zipazipa na bot, manumanu dia ta hada lala pamihia a Iesus. ⁵⁵ Dia ta rovo lobi na malala laveve, dia ta lugaluga nuhu kua e mazahitidia na kadia huda dongi kamahi, dia ta vano kara palaka kua dia ta longoria e tanga a Iesus ia vona. ⁵⁶ Na malala laveve ia mai na taon kamahi, o na malala kamahi kua na hiripa taon, kua a Iesus e bele vona, manumanu dia ta vangorea nuhu kua mazahi ni dia na palakana lupua. Dia ka hule haroinia a Iesus habuka nuhu kua e mazahitidia, kete nap dia kata vakulia kana hiripa klos. Pale, nuhu laveve kua dia ta vakulia, ia dia ta kemi mule.

7

7.1-13 Lo ke Vuvu e dopa ki vinim na vaketeketea ke habu tubuni vuni Iuda (Matyu 15.1-9)

¹ A vuni Parisi kamahi kamana tisa kamahi kara lo taza, dia ta pe ni Ierusalem, dia ta mai lupu dia ka mia lobia a Iesus. ² Dia ka hadavia kana disaipel taza dia ta hahanihani, ki beta dia na muga vazuguvia limadia. ³ Na vuna, a vuni Parisi kamahi kamani vuni Iuda laveve, dia ta lala dia kata mumuri na maki ke habu tubudia, habuka mara beta dia na hanihani veta, ma dia ta muga vazuguvia limadia. ⁴ Kua dia na pe na maket, dia na vamule, ia mara beta dia na hanihani, ma dia ta muga matu. Dia ka mumuri ve na moge luba kua dia ta pelea ni habu tubudia habuka, na vazuguzugua na kap, sospen, dis ia mai na dongi. ⁵ Kubarae, a vuni Parisi kamahi kamana tisa kamahi kara lo kamahi, dia ta hulenia a Iesus, “E kuziha ki beta ka disaipel kamahi dia na mumuri na maki ke habu tubudolu? Limadia e molumolua, dia ka hahanihani.” ⁶ A Iesus ki kolia kadia polea ki tania, “A profet Aisaia e tani matotonia polea kirimiu, nuhuta vairukua kua, kilaka kua e vapolungania na polea kana Paraha ki tani barae, ⁷ ‘Manumanu kua dia ta lolotu veta ni niau; palaka dia ka vavaketea na lohoihoia kana kaka vetanga na manumanu, dia ka tania ia na kagu polea. ⁸ Miu te vala lamamiu kara lo ke Vuvu, miu kene papaho poto na lohoihoia kana kaka vetanga bukuna garigari.’ ”

⁹ A Iesus ki tani barae ve ni dia, “Miu te paria dalangana vona kua, miu kata pala katia na lo ke Vuvu, miu na mumuri na kamiu mogemoge mule. ¹⁰ Na vuna a Moses e tani barae, ‘Hada zahenia kamama kamani katiti,’ ia mai, ‘Azei kua tani delahania tamana kamani titinana, ia kete hubu matoa.’ ¹¹ Palaka miu ta vaketea na manumanu kubarae, kua kaka katiu ni kana goloa katiu vona kua e dangea kete kodonia tamana o titinana vona, palaka kua ta ia ni tani barae, ‘Goloa kua e Korban,’ (mining vona kubarae, ia ti vala ke Vuvu), ¹² pale, da ia ti beta ve kete katia goloa katiu kua kete kodonia tamana o titinana. ¹³ Kubarae, miu te mumuri na mogemoge kamahi kua miu ta pelea ni habu tubumiu, miu kene vaka tadoria na polea ke Vuvu. Miu ta lala miu kata kakatia moge luba mata barae kua.”

*7.14-23 A Iesus e pole na goloa kua e katia kaka ki molumolua
(Matyu 15.10-20)*

¹⁴ A Iesus ia kohani mulehia na kabuna manumanu dia ta mai vona ia tani barae, “Miu laveve kua, miu longoria, miu na lohoi lala. ¹⁵⁻¹⁶ Mara beta goloa katiu kua ni pe na hatama ni hoho na poloka kaka ni katia kaka ni molumolua. Palaka, nazia kua e pe na poloka kaka ki gotala, ia e katia kaka ki molumolua.”*

¹⁷ Ba muri a Iesus ti vatia manumanu kini hoho kara ruma, na kana disaipel kamahi dia

---

7:10 Kis 20.12; Lo 5.16; Kis 21.17; Wkp 20.9. * **7:15-16** Na buk baibel Grik taza bukuni varira e parua polea kua ve, “Kua kaka kini talingana vona, pele kete longoria polea kua.”

ta hulenia na mining na barikikia na polea kua.
¹⁸ A Iesus ki tania, “E miu ma beta za miu na lohoi lala? Beta miu na lala kua goloaloa bukuna hatama e hoho na kaka, e beta ni dangea kete katia kaka ni molumolua? ¹⁹ Na vuna, na haninga beta ni hoho na lohoihoia kana kaka, beta e hoho na paro kapou, pale, ia kokonia.” (Na polea kua a Iesus e tania, ia ti tania habuka haninga laveve ia e “klin.”) ²⁰ A Iesus ki tani barae ve, “Nazia kua e pe na poloka kaka ki gotala, ia za e lala kete katia kaka ki molumolua. ²¹ Na vuna kua na poloka kaka, kua na kana lohoihoia, ia na lohoihoia zahazaha kara, magali buhua, kara mata vanahoa, kara hubi matematea na kaka, vaitagoa kamana gona kaka motu, ²² mogepa ngaroa, moge zahazaha kamahi, mogepa vairukua, mogepa magali zahanga, mogepa hada potipotia, mogepa varidelaha, mogepa kona zahezahea, ia mai na mogepa bikhet kamana valahanga. ²³ Moge zahazaha laveve kua dia ta pe na poloka kaka, dia ka katia kaka ki molumolua.”

*7.24-30 Tavine bukuni Fonisia e bilip matoto ni Iesus
 (Matyu 15.21-28)*

²⁴ Pale, a Iesus ia vatia palaka kua ia vano bele na bage kozoho kiri Tair. A Iesus ia hoho na ruma katiu. E beta ni kulina kaka katiu kete lala ia vona. Palaka ki mara beta ni paritigi. ²⁵ Na tavine katiu tuna tavine na vule zaha e holiholia, kamana ki longoria habuka a Iesus ia na ruma kua, ia mai ia dua kara kabeni Iesus. ²⁶ Na tavine kua e bukuni Grik, ki valohua ni Fonisia ni

Siria. Ia ki hule haroinia matoto a Iesus kete pele kakava na vule zaha na tuna tavine. ²⁷ Palaka a Iesus ki tania vona, “Muga vatia kapidupiru dia ka hanihani magalidia ni kurukuru, na vuna beta ni mahoto kete peola haninga he kapidupiru ni varaganga he kauaua.”

²⁸ Na tavine kua ki tania, “E limoha, Paraha, palaka na kauaua ve na taura tebol dia ta lala dia kata hahania momota haninga he kapidupiru ve!”

²⁹ A Iesus ia tania vona, “Na vuna kua tu koli baraenia kagu polea, pele vano; na vule zaha ti vatia tu tavine kava.” ³⁰ Na tavine kua ia vamule kara ruma. Ia hadavia tuna e ngongoro na dongi, na vule zaha ti vatia kava.

7.31-37 A Iesus e kati kemihia kaka katiu talingana e doto ki manga ve

³¹ Pale, a Iesus ia vatia na bage kua kiri Tair. Ia vano pe hutu ni Saidon, ki dopa vano na palaka kamahi kua ni Dekapolis, ia ziho bele na loka a Galili. ³² Manumanu taza, dia ta pelea na kaka katiu ki mai ni Iesus, na talingana e doto, ki manga ve. Dia ta gugia a Iesus kete taru limana na huduna kaka kua. ³³ Pale, a Iesus ia pelea kaka kua hiro ta pe kakava, zau pitu na manumanu. A Iesus ia taru kukuna hoho na talingana ruarua. Ba muri ia livi kara kukuna, ia vakulia na lavena kaka kua, ³⁴ ia tunga zahe kara lagato. Ia hivu kanga, ia tania kara kaka kua, “Epata!” Polea kua e tani barae, “Ngapa!” ³⁵ Na talingana kaka kua ia longo. Na lavena ia pakoko, kini pole papa pamuhi. ³⁶ A Iesus ia tani vatuharia ni dia, habuka beta dia kata

kalohunia goloa kua na kaka katiu. A Iesus e bada ki tataledia, palaka dia te dopa kalohunia pare na goloa kua e bele. ³⁷ Manumanu dia ta zipa zahe, dia ka lohoi tori matoto. Dia ka tania, “Goloa laveve kua e katia, ia e kemi za. E kati kemihia nuhu kua talingadia e doto dia ka longo mule, nuhu kua dia ta mangamanga dia ta pole mule!”

8

8.1-10 A Iesus e vala haninga na manumanu e 4,000 (Matyu 15.32-39)

¹ Na dama katiu ve na kabuna manumanu kapou dia ta mai lupu mule ve. Pale, ti beta haninga dia keteni hania, a Iesus ia kohania kana disaipel kamahi dia ta mai vona ia tani barae ni dia, ² “Lohorogu zaha na manumanu kamahi kua. Kava dia te mia kamaniau dama ti tolu kini beta goloa dia kata hania. ³ Ta na geri mulehidia kamana hadia vitolo, da matadia e lolovio na dala dia ta dua, na vuna taza ni dia, dia ta pe zau dia ka mai.” ⁴ Kana disaipel kamahi dia ka hulenia, “Da tolu ta paria bret ni ve na palaka kua beta kaka vona, tolu ka vanganidia vona?” ⁵ A Iesus ki hulenidia, “Bret ziva ni miu?” Dia ta tania, “E 7.”

⁶ Pale, ia tania na manumanu dia ta loli na garigari. Ia pelea na bret e 7 kua, ia hate motunia a Vuvu. Ia bara vulahia, ia vala na kana disaipel kamahi dia kata vazenia na manumanu; na kana disaipel kamahi dia ta vazenia. ⁷ Na hiha kote taza ve ni dia. A Iesus ia hate motunia a Vuvu. Ia tania na kana disaipel kamahi dia kata

vazenia ve na hiha kamahi kua. ⁸ Dia ta hania magalidia ki kurukuru. Muri vona na disaipel kamahi dia ta gorea kalangalangara haninga kua na kolopi e 7. ⁹ E hada barae manumanu e 4,000 kilangata kua. Pale, a Iesus ia geridia, dia kene vamulemule. ¹⁰ Ia polo pamuhi na bot kamana kana disaipel kamahi, dia kene vano kara distrik a Dalmanuta.

*8.11-13 A vuni Parisi dia ta hulenia a Iesus kete katia mirakel
(Matyu 16.1-4)*

¹¹ A vuni Parisi taza dia ta mai ni Iesus, dia kene vavaigege kamana. Dia ka lohoia dia kata pado rukia. Dia ta hulenia kete katia mirakel katiu, kete vatunga habuka a Vuvu e vala matuhanga vona. ¹² A Iesus e hivu kanga na vulena ki tani barae, “Kara zia manumanu na tauna kua dia ka huhule kara mirakel? Hau ta tani matotonia ni miu. Da mara beta matoto dia na hadavia mirakel katiu.” ¹³ Pale, ia vala lamana ni dia kini polo na bot, kini vano kara paligena loka ni Galili.

*8.14-21 Barikikia na polea na yis ke vuni Parisi kamana ke Herot
(Matyu 16.5-12)*

¹⁴ Na disaipel kamahi dia ta lohoi bala dia kata pelea na bret. Na bret katiu matoto dia ta pelea kamadia na huduna bot. ¹⁵ A Iesus ki tani vatuharia polea ni dia kubarae, “Miu lohoimiu na yis ke vuni Parisi kamana ke Herot.” ¹⁶ Pale, na disaipel kamahi dia ta pole na pidaka dia

---

8:11 Mt 12.38; Lu 11.16.

8:12 Mt 12.39; Lu 11.29.

8:15 Lu

12.1.

mule dia ka tani barae, “Ia e tatani barae kuari na vuna beta bret ni dolu.” ¹⁷ A Iesus ti lala polea kua dia ta tatania, ia hulenidia, “E kuziha miu ka popole na vuna kua beta bret ni dolu? Ma beta za miu na hada lala? Ma beta za miu na lohoi lala golea? Bakamiu ba haharodo? ¹⁸ Matamiu vona, palaka beta miu na hahada, talingamiu vona, palaka beta miu na lolongo? Miu te lohoi bala? ¹⁹ Kilangata kua ta bara vulahia bret lima hana manumanu kua e 5,000, kolopi ziva na kalangara haninga miu ta gorea?” Dia ka tania, “E 12.” ²⁰ “Pele kilaka kua ta bara vulahia bret e 7 hana manumanu e 4,000, kolopi ziva na kalangara haninga miu ta gorea?” Dia ka tania, “E 7.” ²¹ Ia ki tania ni dia, “E ki ma beta za miu na lohoi lala?”

8.22-26 A Iesus e kati kemihia kaka katiu matana e keu ni Betsaida

²² A Iesus kamana kana disaipel kamahi dia ta vano bele ni Betsaida, pale, na manumanu taza dia ta pelea na kaka katiu matana e keu, ki mai ni Iesus dia ka huhule haroinia a Iesus kete vakulia. ²³ A Iesus ia pahoria limana kaka kua matana e keu, hiro ta gotala na malala. Pale, ia livi kara matana kaka kua, ia taruhia limana rua na matana, ia hulenia, “Tu hadavia golea katiu?” ²⁴ Na kaka kua ki tada, ki tania, “Hau ta hadavia manumanu, palaka dia ta hada balika haihai kamahi kua e vavana.” ²⁵ A Iesus ia taru mulehia limana karua na matana kaka kua. Pale, na matana kaka kua ia kavakava, matana ia kemi, kini hada vutuhia goloaloa laveve. ²⁶ Pale,

a Iesus ia geri mulehia kete vamule kara kana ruma, ki tani barae ve vona, “Tabarae nu vano kara malala.”

8.27-30 A Pita e tani kakava a Iesus, ia azei matoto

(Matyu 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ A Iesus kamana kana disaipel kamahi dia ta vano kara malalala kamahi kua na distrik ni Sisaria Filipai. Dia ta vano na dala ia hulenidia, “Manumanu dia ta tania hau azei matoto?”

²⁸ Dia ka tania vona, “Taza dia ta tania ho a Jon kakanaka Baptais, taza dia ta tania ho a Elaija, taza ve dia ta tania ho katiu ni dia kua na profet kamahi kua bukuni varira.” ²⁹ Ia ki hulenidia, “Pele miu mule, miu ta lohoia miu ka tania hau azei matoto?” A Pita ki tania, “Ho a Kristus.” ³⁰ Pale, a Iesus ia tani vatuharia ni dia, habuka tabarae dia na kalohu horu na manumanu habuka ia, a Kristus.

8.31-9.1 A Iesus e pole na bizea kua kete luga ia mai na kana matea

(Matyu 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ Pale, a Iesus ia ti varivuvu keteni tatania na kana disaipel kamahi habuka, na Tuna Kaka da e luga bizea luba, na pararaha ke vuni Iuda, ia mai na hetpris kamahi, ia mai na tisa kamahi kara lo, da dia ta pole katia, dia ka hubi matehia. Muri na dama tolu ia mahuri mule. ³² A Iesus e pole kavakava matoto na golea kua. Kubarae a Pita ia pelea a Iesus, vano hiro kazihehiro, ia pole kiri Iesus. ³³ Palaka a Iesus e tare poki kara kana disaipel kamahi, ia pole kiri Pita, ki

tania, “Satan, vano nu madi na lamagu! Beta nu mumuri na lohoihoia ke Vuvu. Tu mumuri na lohoihoia kana kaka.”

³⁴ Pale, ia kohania na kabuna manumanu, ia mai kana disaipel kamahi ve ki tania, “Azei kua e kulina kete muri ni niau, ia kete vazihoni mulehia, ia luga kana kruse ia muri ni niau.

³⁵ Na vuna azei kua tani lolohoi marata na kana mianga kete kemi, ia da e paho kavu kirina, palaka azei kua tani mazukenia kana mianga pa na vuna ni niau ia mai na vuna na Kalohua Kemi, ia da e mahuri. ³⁶ Da e kemi ziha kana kaka kua tani kana goloaloa kemikemi laveve vona ri na garigari, palaka ia mule ti голу. ³⁷ Nazia matoto da tu vala, kua koto kade mulehia vule vona?

³⁸ Manumanu bukuna tauna kua, dia te zuka tapunia a Vuvu, dia kene kakatia moge zahazaha luba. Kubarae, kua kaka kini puae ni niau ia mai ve na kagu polea na poloka manumanu kua, ia da na Tuna Kaka ve da e puae ve vona kua ta ia ni vamule kamana engel tumonga kamahi na poloka glori ke Tamana.”

9

¹ A Iesus ia tania ni dia, “Hau ta tani matotonia ni miu, taza ni miu kua miu ta varimadiriai ri kua, da ma beta miu na mate miu ka hadavia na kingdom ke Vuvu kua da e mai kamana matuhanga.”

*9.2-13 Livuhani Iesus kamana kana zohozohoa ti hada motu
(Matyu 17.1-13; Luk 9.28-36)*

² Muri na dama e 6, a Iesus e pelea a Pita, a Jems kamani Jon. Ia vamuga ni dia, dia kene vori kara potuna horaha katiu, dia kazihedia za na palaka kua. Pale, dia ta hahada barae, na livuhani Iesus ia pokizia. ³ Kana zohozohoa ki puzo varitihitihi matoto, balika laet. Mara beta kaka katiu kua na garigari ni nap kete katia lavalava ni hada puzopuzoa barae kua. ⁴ A Elaija kamani Moses hiro ta bele valutu, hiro kene popole kamani Iesus. ⁵ A Pita ia tani barae ni Iesus, “Tisa, e kemi matoto ki tolu ri kua. Hita kata habatia kape tolu. Katiu ka, katiu ke Moses, mai katiu ke Elaija.” ⁶ A Pita beta ni lala nazia kete tania na vuna zia, dia ta kuahi matoto. ⁷ Pale, na habuhabu ia mai kari havutidia. Na halingana kaka katiu e pe na habuhabu kua ki tani barae, “Na Tugu kena. Kuligu matoto kirina. Miu longo kirina!” ⁸ Dia ta tunga toritori pamuhi, palaka beta ve dia na hada kaka katiu kamadia, a Iesus za.

⁹ Dia te titiro mule na potuna, a Iesus ia vala polea matuha ni dia habuka tabarae dia na tania na kaka katiu na goloa kua dia ta hadavia, ki vano ki ba muri na Tuna Kaka ti mahuri mule na matea. ¹⁰ Dia ta ma lohoi tadoria goloa kua ki ma ngoro kadia za, dia ka varihulei habuka, e tani zingania polea kua, “mahuri mule na matea.”

¹¹ Dia ta hulenia, “E kuziha na tisa kamahi kara lo dia ka tani barae, a Elaija da e vamuga ki mai?” ¹² A Iesus ki tania, “E matoto, da a Elaija e vamuga ki mai kete vahotovia goloa laveve ni

malimu. Palaka, e kuziha dia ka vapolu baraenia na polea kana Paraha, habuka na Tuna Kaka da e luga bizea kapou, manumanu dia ka pole zahatia? ¹³ Palaka ta tania ni miu, A Elaija kava ia ti mai, dia kene katia goloaloa laveve kena dia ta lohoia dia kata katia vona, habuka kua e vapolunganga na poloka buk ke Vuvu ki tanga.”

*9.14-29 A Iesus e kati kemihia kapiru katiu na vule zaha vona
(Matyu 17.14-21; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Kamana a Iesus, a Pita, a Jems, a Jon dia ta ziho bele na disaipel taza ve, dia ta hadavia na kabuna manumanu kapou dia ta mamadi lobidia, na tisa kamahi kara lo ke Moses dia ka vaigege kamana disaipel kamahi. ¹⁵ Tania na manumanu laveve kua dia ka hadavia a Iesus dia ta ridi, dia ka rovo dia kata hilohilonia. ¹⁶ Ia hulenidia, “Nazia miu ta vaigege kamadia vona?” ¹⁷ Kaka katiu na poloka manumanu kua e tania, “Tisa, hau ta pelea tugu kete mai ni niho, vule katiu e holiholia ki katia kini mangamanga. ¹⁸ Kua kini bele kirina, e lala kete varaga kara garigari, hivohivo ki gotala na havana, ki tanga tadu bada, ki lala kete dadaea. Ta hulenia ka disaipel kamahi, dia kata pele kakava na vule kua, palaka dia ta lokia.”

¹⁹ A Iesus ki tania, “Miu manumanu na tauna kua beta kamiu bilip. Miu ta lohoia da ta ma mimia ki havarau kamamiu? Hau kata ma kokodonimiu? Miu pelea kapiru kena ni mai.” ²⁰ Dia ta pelea kapiru kua ia mai ni Iesus. Tania na vule zaha kua ki hada a Iesus, ia katia kapiru

kua ia daea ia poke kara garigari. Ia kini poke kuku, na hivohivo kini gogotala na havana.

²¹ A Iesus ki hulenia tamana kapiru, “Ngiza matoto na golea kua e bele vona?” Na Tamana kapiru kua ki tania, “Kilaka kua e ba kakapiru za. ²² Boto luba e lala kete varaga kara poloka haroho, o kara poloka naru kete hubi matehia. Kua nu dangea koto kodonia, pele maharihita nu kodonihita.” ²³ A Iesus ki tania, “E kuziha ku tani barae, ‘Kua nu dangea?’ Kua kaka ni bilip, mara beta golea katiu ni vitiha vona.” ²⁴ Na tamana kapiru ki goe ki tania, “Hau kagu bilip vona, palaka kagu bilip beta ni kapou, kodoniau kagu bilip ni kapou!” ²⁵ A Iesus ti hadavia habuka manumanu dia te rovorovo mai kozoho pale, ia pole kara vule zaha kua ki tania, “Ho vule kara talinga dotoa kamana mangamanga, mai gotala na kapiru kua beta ve koto hoho mule ve vona.” ²⁶ Na vule zaha kua e gigi, ki dopa katiu kapiru kua ki daea ia gotala vona. Pale, na kapiru kua ia ngoro balika kaka kua ti mate, pale, na manumanu dia ta tani barae, “Ti mate!” ²⁷ Palaka a Iesus ia vano pahoria limana, ia vama diria, pale, na kapiru kua ia madi.

²⁸ Muri vona a Iesus ti hoho na poloka ruma, kana disaipel kamahi dia ta hule rogonia dia ka tani barae, “E kuziha ki mara beta hita na pele kakava na vule zaha kuari?” ²⁹ A Iesus ki tania ni dia, “Na vule zaha mata barae kuari, e lala kete pele kakavanga na lotua za.”

*9.30-32 Boto ruana a Iesus e tania da e mate ki mahuri mule
(Matyu 17.22-23; Luk 9.43b-45)*

³⁰ Dia ta vatia na distrik kua, dia kene vano, dia ta livutia a Galili. A Iesus beta ni kulina kaka katiu kete lala dia ni ve, ³¹ na vuna e vavaketekete na kana disaipel kamahi. E tani barae ni dia, “Na tuna Kaka da e valanga na limana manumanu. Da dia ta hubi matehia, na dama tolu muri, ia mahuri mule.” ³² Dia beta dia na lohoi lala mining na kana polea kua, dia ka kuahi ve dia kata hulenia ve vona.

*9.33-37 Azei matoto kua e hizanga?
(Matyu 18.1-5; Luk 9.46-48)*

³³ Dia ta bele ni Kaperneam, dia te hoho na poloka ruma, ia hulenia kana disaipel kamahi, “Nazia miu ta vaigege vona na dala?” ³⁴ Beta dia na makulu na vuna zia, na dala, dia ta vavaigege habuka, azei matoto e paraha ni dia. ³⁵ A Iesus ki mia tadu, ia koi kara kana 12 disaipel kamahi ia tania ni dia, “Azei kua kini kulina kete madi vamuga, ia kete ziho ni madi muri, ni vora kamiu laveve.” ³⁶ Ia pelea kapiru kote katiu, ia vamadiria na pidaka dia, ia pahoria kapiru kua ki tania, ³⁷ “Azei kua ni koi tadoria kapiru kote katiu kua mata barae kua na hizagu, ia e koi tadoriau ve; azei kua tani koi tadoriau, ia beta ni koi tadoriau za, ia e koi tadoria kaka kua e geriau ka mai.”

*9.38-41 Azei kua tani beta ni madi poki kiri-dolu, ia e kamakamadolu
(Luk 9.49-50)*

9:34 Lu 22.24.   **9:35** Mt 20.26-27; 23.11; Mk 10.43-44; Lu 22.26.

9:37 Mt 10.40; Lu 10.16; Jo 13.20.

³⁸ A Jon e tania vona, “Tisa, hita ta hada kaka katiu e pele kakava na vule zaha na hiza. Hita ka tania vona beta kete ma kakatia, na vuna zia ia beta ni katiu ni dolu.” ³⁹ A Iesus ki tania ni dia, “Taua miu na talea. Kua kaka katiu kini katia mirakel na hizagu, ia mara beta ni tare poki tapu ni pole zaha kirigu. ⁴⁰ Na vuna, azei kua tani beta ni mamadi poki kiridolu, ia e kamakamadolu kena. ⁴¹ Hau ta tani matotonia ni miu, azei kua kini vala kap na naru ni miu na vuna na hizagu, na vuna kua miu na manumanu ke Kristus. Da kadoana mara beta ni golu.

*9.42-50 Moge zahazaha da e vairohia ka bilip
(Matyu 18.6-9; Luk 17.1-2)*

⁴² Kua kaka katiu kini katia kapingirupiru kotekote kua dia ta bilip ni niau dia na poke na pekato, e dopa ki kemi kete rotua kedo kapou na lohora ni vahituva ia na poloka dazi. ⁴³⁻⁴⁴ Kua lima kini katiho kunu katia pekato, le hutuzia. E dopa ki kemi koto lima bale nu hoho nu pelea mahuria, dopa na kua lima ni ba rurua nu dua kara hel, na palaka kua na haroho beta ni lala kete mamate vona.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Kua kabe kini katiho kunu katia pekato, le hutuzia. E dopa ki kemi koto kabe bale nu hoho nu pelea mahuria, dopa na kua kabe ni ba rurua ni varaganga ho kara

---

9:40 Mt 12.30; Lu 11.23.   **9:41** Mt 10.42.   **9:43-44** Mt 5.30.

* **9:43-44** Na buk baibel Grik taza bukuni varira e parua polea kua ve, “Na palaka kua na matamata kua e hahania manumanu, beta matamata kamahi kua dia na lala dia kata vavarimateai, ia mai ve na haroho kua e dudulu, beta ni lala kete mamate.” Hada ves 48.

hel.† ⁴⁷ Kua mata kini katiho kunu poke na pekato, bara lua hia nu varaga. E dopa ki kemi koto mata bale nu hoho na kingdom ke Vuvu. Tabarae mata karua ni ba vovona, nu varaganga kara hel. ⁴⁸ Na palaka kua, ‘na matamata kua e hahania manumanu, beta matamata kamahi kua dia na lala dia kata vavarimateai, ia mai ve na haroho kua e dudulu, beta ni lala kete mamate.’

⁴⁹ Manumanu laveve da e taruha haroho na hududia laveve, balika sol kua dia ta lala dia kata taruhia na opa laveve, kete katia ni klin na matani Vuvu.‡

⁵⁰ Sol e kemi. Palaka kua milolokana ni hoza, da tu kati zingania ki miloloha mule? Habuka sol kua e lala kete katia na midana golea ni beta ni zazaha tapu, ia miu ve miu kata balika sol kua e kemi, kete katia mianga pa na pidaka miu.”

10

10.1-12 A Iesus e pole na makina vama taputa-pua na tavine

(Matyu 19.1-12; Luk 16.18)

¹ A Iesus e vatia na palaka kua, kini kara palaka kamahi kua na provins a Iudea na paligena ni Iordan. Kabuna manumanu kapou ve dia ta lohu mule ve vona, pale, ia vaketekete ni dia, habuka kua ia e lala kete kakatia.

---

† **9:45-46** Na buk baibel Grik taza bukuni varira e parua polea kua ve, “Na palaka kua na matamata kua e hahania manumanu, beta matamata kamahi kua dia na lala dia kata vavarimateai, ia mai ve na haroho kua e dudulu, beta ni lala kete mamate.” Hada ves 48. **9:47** Mt 5.29. **9:48** Ais 66.24. ‡ **9:49** Hada: Wok Pris 2.13. **9:50** Mt 5.13; Lu 14.34-35.

² A vuni Parisi taza dia ta mai dia kata pado rukia, dia ta hulenia, “Kadolu lo e tania na tamohane e nap kete vama tapunia tavine o beta?” ³ A Iesus ki hulenidia, “A Moses e vala lo zia ni miu?” ⁴ Dia ta tania, “A Moses ia e tania e nap tamohane kete vapolungania na pepana vama taputapua, ia vala na tavine, ia vama tapunia tavine.” ⁵ A Iesus ki tania, “A Moses e vapolungania na lo kena kami, na vuna e vitiha matoto kete tanga polea miu na longoria. ⁶ Palaka kua na varivuvuka matoto, kilaka kua a Vuvu e varivuvu ki katia golea laveve, a Vuvu ia e ‘katihiro tamohane mai tavine.’ ⁷ Kubarae, na tamohane da e vatia tamana kamani titinana ki vaidodo kamani gona tavine. ⁸ Livuhahiro kini katiu papa. Ti beta hiro ne ma pali boge, beta, hiro te katiu papa. ⁹ Kubarae golea kua a Vuvu ti vaidodonia kava, ia mara beta kaka ni pahi valahia.”

¹⁰ Dia te vamule na poloka ruma, na disaipel kamahi dia ta hulenia a Iesus na golea kua. ¹¹ Ia ki tania ni dia, “Kaka katiu kua ni vama tapunia gona, ni kabania tavine motu, ia e katia makina magali buhua. ¹² Ia kua na tavine ve, ni vama tapunia gona tamohane ni kabania tamohane motu. Ia e katia makina magali buhua ve.”

10.13-16 A Iesus e kohania kapirupiru kotekote (Matyu 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Manumanu dia ta vala na kapiru kotekote ni Iesus kete taruhia limana na hududia. Palaka na disaipel kamahi dia ta pole kiridia. ¹⁴ A Iesus

---

10:4 Lo 24.1-4; Mt 5.31.   **10:6** Stt 1.27; 5.2.   **10:7** Stt 2.24.
10:11 Mt 5.32; 1 Ko 7.10-11.

e hadavia kua dia ta pebarae, poloka ki zaha, ki tania ni dia, “Vatia kapirupiru dia na mai ni niau, taua miu na tataledia, na vuna na kingdom ke Vuvu, ia kana nuhu kua mata barae kua. ¹⁵ Ta tani matotonia ni miu, azei kua tani beta ni pelea na kingdom ke Vuvu balika kapiru kote, ia mara beta ni hoho vona.” ¹⁶ Pale, ia luga kapirupiru kamahi kua kini taruhia limana na hududia, kini hulenia a Vuvu kete kati kemihia ni dia.

10.17-31 Na risman katiu e pole kamani Iesus (Matyu 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Tania a Iesus ki vavana, na kaka katiu ia rovo zahe, ia padonia tutura na mugani Iesus ki hulenia, “Tisa kemi, nazia da ta katia kata pelea mahuri roroa?” ¹⁸ A Iesus ki kolia kana polea ki tania, “E kuziha ku kohaniau na tisa kemi? Beta kaka katiu ni kemi, a Vuvu za. ¹⁹ Ho tu lala na lo, ‘Tauga nu hubi matehia kaka, taua nu vaitago kamana gona kaka motu, taua nu vanaho, taua nu vairuku veta kara kaka, taua nu rukia kaka nu vanahea, hada zahenia kamama kamani katiti.’ ” ²⁰ Na kaka kua ki tania, “Tisa, goloa laveve kena hau ta lala kata mumuri papa matoto vona, kilaka kua ta ba kakapiru za.” ²¹ A Iesus ki hada boroboronia, ki kulina kirina. Ia tania vona, “Goloa katiu za ma beta nu katia, vano salinia ka goloaloa laveve, ho tu vala monina na nuhu kua beta kadia goloaloa vona, kete ka goloaloa kemikemi vona heta na lagato. Pale, ho tu mai muri ni niau.” ²² Tania a Iesus ki tani barae kua, na kaka kua ki vari matoto.

Poloka ki zobo matoto kini vano, na vuna ia e risman matoto katiu.

²³ A Iesus e tare poki ki tania na kana disaipel kamahi, “E vitiha matoto na risman kete hoho na kingdom ke Vuvu!” ²⁴ Na disaipel kamahi, dia ka lohoi tori matoto na kana polea. Palaka a Iesus ki tani mulehia ve, “Kagu kapidupiru, e vitiha matoto na kaka kua kete hoho na kingdom ke Vuvu! ²⁵ E malimu matoto kara kamel kete hoho horu na horupa nil kara samap. Palaka na risman ia e vitiha matoto vona kete hoho na kingdom ke Vuvu.” ²⁶ Kana disaipel kamahi dia te ba dopa lohoi tori matoto, dia kene vavarihulei, dia kene tatani barae, “Pele azei da ti nap keteni vaikoli voa kirua kua?” ²⁷ A Iesus ki hada boroboro ni dia ki tani barae, “Kaka mara beta ni vaikoli mule kirina mule, palaka a Vuvu ia e nap; na vuna a Vuvu e nap kete katia goloa laveve.”

²⁸ A Pita ki tania vona, “Hita te zuka tapunia goloaloa laveve hita kata muri ni niho!” ²⁹ A Iesus ki tania vona, “Hau ta tani matotonia ni niho. Nuhu kua dia ta vatia kadia rumaruma, habu tazidia, habu livukudia, habu titinadia, habu tamadia, habu tutudia, hadia vanua, dia kata kodoniau, ia mai na Kalohua Kemi ke Vuvu, ³⁰ da a Vuvu e kade maratanidia meni kua. Da dia ta pelea 100 ve na huduna na rumaruma, na habu tazidia, habu livukudia, habu titinadia, habu tutudia, hadia vanua kamahi, ia mai ve, da e kati zahata voa ve ni dia, pale, na taem kua e ba mamai, da dia ta pelea mahuri roroa. ³¹ Palaka

nuhu luba kua dia ta vavamuga, da dia te muri. Nuhu kua dia ta mumuri, da dia te vamuga.”

10.32-34 Ti boto toluna vona kua a Iesus ti pole mule na kana matea

(Matyu 20.17-19; Luk 18.31-34)

³² A Iesus kamana kana disaipel kamahi dia ta vavana na dala kiri Ierusalem, a Iesus ki vavamuga ni dia, na disaipel kamahi dia ka lolohoi kuahia; na manumanu kua dia ta mumuri ni dia ve, dia ta kuahi ve. Pale, a Iesus ia pelea kana disaipel kamahi vano ti dia kazihedia, ia tania ni dia na golea kua kete bele kirina. ³³ Ia ki tani barae ni dia, “Tolu ta zazahe kiri Ierusalem kua, na Tuna Kaka da e valanga na limana hetpris kamahi kamana tisa kamahi kara lo. Da dia ta koto kirina dia ka tania kete hubu matoa, pale, dia ta vala vano na limana nuhu kua beta dia na lala a Vuvu, ³⁴ da dia ta katia bozubozua vona dia ka livinia, dia ka vihia. Pale, dia ta hubi matehia. Dama tolu kakava, da ia e mahuri mule.”

10.35-45 Na hulea ke Jems hiro a Jon

(Matyu 20.20-28)

³⁵ Pale, a Jems hiro a Jon, na tuni Sebedi karua, hiro ta mai ni Iesus hiro ka tani barae, “Tisa, e kulimiro koto katia golea katiu kua miro kata hulenihio kirina.” ³⁶ A Iesus ki hulenihio, “Nazia matoto kulimo kata katia kamoro?” ³⁷ Hiro ta tania, “Kua kunu mia na ka sia king na ka kingdom kua e vonu na glori, kulimiro, katiu ni miro kete mia kiri maroro, katiu kiri mauri.”

³⁸ A Iesus ki tania, “Beta mo na lala nazia kena mo ta huhule kirina. Mo ta dangea mo kata

hinumia na kap na bizea kua kata hinumia? Da mo ta pelea baptais kua habuka kua kete valanga ni niau?" ³⁹ Hiro ka tania, "Miro ta nap."

A Iesus ki tania ni hiro, "Da mo ta hinumia kap kua hau kata hinumia ki valanga ve baptais kua hau kata pelea ve ni moro, ⁴⁰ palaka kua mo kata mia kiri marorogu o kiri maurigu, ia beta ni kagu galanga kata makia. Na sia kamahi kena, ia kana nuhu kua a Vuvu ti makidia kava."

⁴¹ Tania na disaipel taza ve kua e 10 dia ka longoria polea kua, magalidia ki varitihi kiri Jems hiro a Jon. ⁴² A Iesus ia kohani lupunidia, ki tania ni dia, "Miu ta lala, manumanu bukuna garigari kadia king kamahi, dia ta lala dia kata bosim dia. Kadia pararaha dia ka lala dia kata geridia, dia kata mumuri na kadia polea. ⁴³ Palaka na pidaka miu, ia beta kete kuza barae. Azei ni miu kua ni kulina kete kara kamiu paraha, ia kete kara kamiu vora; ⁴⁴ azei kua e kukulina kete vavamuga ni miu ia kete kara kamiu vora laveve. ⁴⁵ Na vuna na Tuna Kaka beta ni mai kete vovora voa vona; ia e mai kete kodonia manumanu ni vala kana laep kete pele mulehia manumanu luba."

10:46-52 A Iesus e kati kemihia kaka katiu matana e keu, hizana a Bartimeus (Matyu 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Dia ta bele ni Jeriko. Tania a Iesus kamana kana disaipel kamahi ia mai na kabuna manumanu kapou dia ka vavatia a Jeriko, na kaka katiu matana e keu ki lala kete vavari-nongu, hizana a Bartimeus tuni Timeus, e

mimia na hiripa dala. ⁴⁷ Kamana ki longoria habuka a Iesus bukuni Nasaret ti mai kozoho, ia goe ki tania, "Iesus, Tuni Devit, mahariau!" ⁴⁸ Manumanu luba dia ka harovitinia, dia ka tania vona kete zodo. Palaka ia dopa goe ki tania, "Tuni Devit, mahariau." ⁴⁹ A Iesus ia madi, ia tania, "Kohania ni mai." Dia ta koi kara kaka kua matana e keu, dia ta tania vona, "Hilohilo! Nu madi! Ti kokoi kiriniho." ⁵⁰ A Bartimeus e varaga taduria kana kale havuhavua, ia di madi ia mai ni Iesus. ⁵¹ A Iesus ia hulenia, "Nazia kuli kata katia ni niho?" Na kaka kua matana e keu ki tania, "Tisa, hau kuligu kata hada." ⁵² A Iesus ia tania, "Vano. Ka bilip kava ti katiho kunu kemi." Pale, ia hada pamuhi kini muri ni Iesus dia kene lilia dala vano.

11

11.1-11 A Iesus e hoho ni Ierusalem balika king (Matyu 21.1-11; Luk 19.28-40; Jon 12.12-19)

¹ Dia te vano kokozoho ni Ierusalem, kozoho na taon a Betfage kamani Betani, dia ta bele na potuna a Oliv. A Iesus ia geria kana disaipel rua, ² ia ta tania ni hiro, "Mo vano kara malala kuari na muga dolu. Ta mo na bele na malala kena, da mo ta paria na donki huluvahu e vututadura. Ma beta kaka katiu ni polo vona varira. Hulua mo ta pelea mai ri kua. ³ Kua kaka katiu kini hulenimoro ni tania, 'E kuziha mo ka kati baraenia?' Mo tania vona, 'Na Paraha kana galangana vona. Da e vala mulehia ki vamule tapu.' " ⁴ Hiro ta vano hiro ta paria na donki huluvahu e vututadura na hiripa dala, na pe gotalatalanga na malala. Hiro ta hulua.

⁵ Manumanu taza kua dia vavarimadiriai, dia ta hulenihiro, “Nazia mo ta kakatia, e kuziha mo ka huhulia na donki huluvahu kena?” ⁶ Hiro ta tania ni dia na polea ke Iesus, pale, dia ta vatihiro, hiro kene vano. ⁷ Hiro ta pelea na donki huluvahu kua vano ni Iesus, dia ta taruhia kadia zohozohoa na lamana donki, a Iesus ia mia na huduna. ⁸ Manumanu luba dia ta vozolia kadia zohozohoa na dala, taza dia ta vozolia dangadangana hai, kua dia ta bazia na vanua kamahi. ⁹ Nuhu kua dia ta vana vamuga ni Iesus, kamana nuhu kua dia ta mumuri dia ta goe dia ka tania, “Hilohilo na Paraha! A Vuvu e kati kemihia matoto na kaka kua e mai na hizana Paraha! ¹⁰ Paleka a Vuvu ni kati kemihia matoto na kingdom kua e mamai, da e balika na kingdom kua ke tubudolu a Devit. Vazahenia hizani Vuvu ni zahe heta matoto!”

¹¹ A Iesus ia hoho ni Ierusalem, ia vano kara tempel. Ki vanavana lobi na poloka tempel, ki hadavia na goloa laveve. Palaka na vuna ti garavi, ia vano kiri Betani kamana kana ¹² disaipel kamahi.

*11.12-14 A Iesus e pole kara haina fik
(Matyu 21.18-19)*

¹² Ti dama, dia te pe ni Betani dia kene vavamule, a Iesus e vitolonia. ¹³ Ia hada zau, ki hadavia na haina fik katiu, raurauna motu vona. Ia vano kete kaze na palekana. Palaka tania ki vano ki hadavia, raurauna vetanga, na vuna ma beta ni na nagi kara fik kete vua. ¹⁴ Pale, ia tania kara haina fik kua, “Mara beta ve nu vua kaka

katiu ni hania paleke.” Na kana disaipel kamahi, dia ta longoria na polea kua e tania.

11.15-19 A Iesus e vaibura manumanu dia ta mamaket na poloka tempel

(Matyu 21.12-17; Luk 19.45-48; Jon 2.13-22)

¹⁵ Kamana dia ka bele ni Ierusalem. A Iesus ia vano hoho kara banis na tempel. Ia vaibura manumanu kua dia ta mamaket na poloka. Ia vapopo vatuduhia na tebol kamahi kana nuhu kua dia ta popokipoki moni, ia mai ve na mianga kana nuhu kua dia ta mamaket na balu kamahi, ¹⁶ ki tabunia habuka, beta ve kaka katiu kete luga goloaloa kara maket ni pe hutu mai vano na poloka banis na tempel. ¹⁷ Pale, ia vaketekete na manumanu ki tani barae ni dia, “E vapolu baraenga na poloka buk ke Vuvu, ‘Kagu ruma ia kete kohanga na rumaka lotua kana manumanu bukuna kantri laveve, dia kata lohu dia na lolotu ni niau vona.’ Palaka miu te katia kini kara palakana paritigia kana nuhu mata vanahonaho.”

¹⁸ Na hetpris kamahi kamana tisa kamahi kara lo dia ta longoria na goloa kua a Iesus e katia, pale, dia te varivuvu dia keteni kaze dala dia keteni hubi matehia a Iesus na vuna dia ta kuahinia. Na vuna manumanu laveve dia ta zipa zahe matoto na kana vaketeketea. ¹⁹ Pale, ti garavi matoto, dia ta gotala ni Ierusalem dia kene vano.

11.20-26 Kaka kua e bilip matoto ki lotu, da e pelea goloa

(Matyu 21.20-22)

²⁰ Ti dama ruana vona, a Iesus kamana kana disaipel kamahi dia ta vavana na dala vavano, dia ta hadavia na haina fik, ti malainia laveve ki ziho na voravoraka kamahi ve. ²¹ A Pita e lohoi mulehia na polea kua a Iesus e tania kara haina fik kua, ia ki tania ni Iesus, “Tisa, hadavia! Na haina fik kua tu pole kirina ngora, ti malainia!” ²² A Iesus ki tania ni dia “Miu bilip ni Vuvu. ²³ Ta tani matotonia ni miu, kua kaka katiu ni tani barae kara potuna kuari, ‘Divurutihō nu pozi nu dua kara dazi.’ Kua ni beta ni lohoi ruarua na poloka mule, palaka e bilip matoto habuka nazia kua e tania da e bele matoto, ia da e bele matoto habuka kena ia e tania. ²⁴ Kubarae hau ta tania ni miu, kua kunu lotu kunu hule kara goloa katiu, ia koto bilip habuka kava tu pelea goloa kena tu huhule kirina kava, pale, ia da e bele habuka kena tu tania.

²⁵⁻²⁶ Kua kunu madi kunu lolotu, kua kini ka manaunaua vona kamana kaka katiu, ia koto lohoi bala kana manaunaua kiriniho. Pale, a Kamama ve kua ia e heta na lagato ia da ti lohoi bala ve ka manaunaua kamahi.”*

11.27-33 Dia ta hulenia a Iesus, azei matoto e vala matuhanga vona

(Matyu 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ A Iesus kamana kana disaipel kamahi, dia ta bele mule ni Ierusalem. A Iesus ki vavanavana na poloka tempel. Na hetpris kamahi, na tisa

---

11:23 Mt 17.20; 1 Ko 13.2.   **11:25-26** Mt 6.14-15.   * **11:25-26** Na buk baibel Grik taza bukuni varira e parua polea kua ve, “Kua tani beta nu lohoi bala goloa zaha kua kaka motu e katia ni niho, a Kamama kua e heta na lagato mara beta ve ni lohoi bala ve ka manaunaua kamahi.”

kamahi kara lo kamana pararaha ke vuni Iuda, dia ta mai vona, ²⁸ dia ta hulenia, “Tu pelea na naba kamana matuhanga ni ve ku kakatia galanga kua? Azei matoto e vala naba ni niho, ki tania ni niho koto kakatia galanga kua?”

²⁹ A Iesus ki tania, “Hau ve kata hulenimiu na hulea katiu. Miu na kolia ni niau, hau da ta tania ni miu ve, azei matoto e vala naba ni niau kata katiu galanga kamahi kua. ³⁰ Miu tania ni niau! Na baptais kua a Jon e vavala na manumanu, ia na golea bukuna lagato o kana kaka za?”

³¹ Pale, dia ta vaigege na pidaka dia mule, dia ka tania, “Ta tolu na tania, ‘E pe na lagato.’ Da ia e hule, ‘E kuziha ki beta miu na bilip vona?’

³² Palaka ta tolu na tania, ‘E mai na kaka’...” (Dia ta lohoi kuahia na manumanu, na vuna manumanu laveve, dia ta lohoia dia ka tania a Jon ia na profet matoto.) ³³ Kubarae dia ta kolia hulea ke Iesus dia ka tania, “Beta hita na lala.” A Iesus ki tania ni dia, “Ta hau ve mara beta na tania ni miu azei matoto e vala naba ni niau ka kakatia na galangalanga kamahi kua.”

12

12.1-12 Barikikia na polea na manumanu dia ta gala bisnis na vanua na vaen

(Matyu 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Pale, a Iesus ia barikikinia polea ki tani barae, “Na kaka katiu e vazohia vanua na vaen. Ia diva lobia, ia hovia na lovo kete vaka bebeha na paleka vaen vona. Ia habatia ve taoa horaha katiu kara hada haroharoa. Pale, ia vala na

vanua na vaen kua na manumanu taza dia kata gala bisnis vona. Ia kini vavana kara palaka zau. ² Na dama kara pelepelea na palekana vaen ti bele, ia geria kana vora katiu kete vano na nuhu kua dia ta gagala bisnis na vanua na vaen kua, kete pelea palekana vaen taza ni dia. ³ Palaka dia ta haba tadoria, dia ta hubia, dia kene geri mulehia kamana limana vetanga. ⁴ Na tauna vanua ia geri mulehia kana vora katiu ve. Dia ta hutu vulahia bakana vora kua, dia ka kuza hilenia. ⁵ Ia geria katiu ve, dia ta hubi matehia. E geria voravora luba; taza dia ta hubidia taza dia ta vaihubi mate. ⁶ Pale, kaka katiu papa za kua e ba vovona; ia na tuna mule, kua e kulina matoto kirina. Ti beta ve kaka kete geria, ia geria tuna, ki tani barae, 'Da dia ta hada zahenia tugu.' ⁷ Palaka nuhu kua dia ta gagala bisnis na vanua na vaen kua, dia ta varitaninia, 'Na tuna tauna vanua kua. Mai tolu na hubi matehia, tolu na pelea hadolu, vanua na vaen kua.' ⁸ Dia ta haba tadoria dia kene hubi matehia, dia ta varaga gotalania na vanua na vaen.

⁹ Pale, na tauana vanua na vaen kua, da nazia e katia? Da e mai ki hubi matehia na nuhu kua dia ta gala bisnis na vanua, ki vala vanua na vaen kua na manumanu motu.

¹⁰ Karae beta miu na hazenia na polea kua na poloka buk kana Paraha kua e tani barae, 'Na kedo kua na kapenta kamahi dia ta tania e zaha dia kene varaga vetania ia ti kara kedo kemi matoto kua kete ngoro tuka ruma.

¹¹ Na Paraha mule, ia e katia na golea kua ki bele, hita ka hadavia habuka e mata muli matoto!’ ”

¹² Na pararaha ke vuni Iuda dia ta kaze matoto dala dia kata haba taduria. Na vuna dia ta lala, ia e barikikinia polea kua kiridia. Palaka, dia ka kuahinia na kabuna manumanu kapou kua, kubarae, dia ta vatia dia kene vano.

12.13-17 Da e kadoa na takis ki vano ni Sisar o beta?

(Matyu 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Muri dia ta geria na Parisi taza, kamana nuhu taza bukuna pati ke Herot, dia ta vano ni Iesus. Dia kata hule rukia na polea taza. ¹⁴ Dia ta mai vona dia ka tania, “Tisa, hita ta lala habuka, tu lala koto vaketea polea matoto, ki beta nu lala koto kuahinia kaka katiu. Beta ve nu lala koto hada kaka katiu nu tania ia e hizanga dopa na kaka motu, palaka tu lala koto vaketea matotoka lohoihoia ke Vuvu kara manumanu. Tania ni hita, E mahoto tolu kata kadea takis ni vano ni Sisar o beta?”

¹⁵ A Iesus e lala dia ta huhule rukia, ia hulenidia, “E kuziha miu ka papado rukiau? Miu vala moni katiu mai na hadavia.” ¹⁶ Dia ta vala na silva moni katiu vona, ia ki hulenidia, “Hanunuki ze, kamana hizani ze kua vona?” Dia ka tania, “Ke Sisar.” ¹⁷ A Iesus ki tania ni dia, “Pele miu vala ni Sisar, nazia kua ke Sisar. Miu vala ni Vuvu, nazia kua ke Vuvu.” Kamana dia ka longoria kana polea, dia ta zipa zahe matoto.

12.18-27 A vuni Sadyusi dia ta hulenia a Iesus, na vuna na mahuri mulea na matea
(Matyu 22.23-33; Luk 20.27-40)

¹⁸ A vuni Sadyusi, nuhu kua dia ta tania habuka mara beta kaka ni mahuri mule na matea. Dia ta mai ni Iesus dia ka tani barae, ¹⁹ “Tisa, a Moses e vapolungania kahita lo katiu kubarae; Kua tamohane katiu ni kabania tavine katiu, na tamohane kua ni mate, ki beta ni taruhia kapiru na tavine kua, na tazina, da e kabania na tavine kua, kete taruhia kapiru vona. Palaka kapirupiru kua ia e taruhia na tavine kua, ia da e hadava dia habuka dia na habu tutuni tazina kua ti mate. ²⁰ Boto katiu, varitazini e 7; na tazidia muganga e kabania na tavine katiu, pale, ia mate beta ni taruhia na kapiru katiu na tavine kua. ²¹ Tazina muria ia kabania ve na tavine kua, ia ve e mate beta ni taruhia kapiru katiu na tavine kua. Toludia ve ia e kubarae ve. ²² Dia laveve dia ta kubarae, dia varitazini laveve kua e 7, dia ta kabania na tavine kua dia ka varimateai, beta dia na taruhia kapiru katiu vona. Muri matoto na tavine kua ia mate ve. ²³ Kua tani ba muri, kua manumanu laveve dia na mahuri mule na matea, da na tavine kua e goni ze matoto? Dia 7 laveve kua, dia ta kabania na tavine kua.”

²⁴ A Iesus ki tania ni dia, “Kamiu polea beta ni mahoto! Na vuna beta miu na lala na polea ke Vuvu o na matuhanga ke Vuvu. ²⁵ Na vuna kua ta ba muri manumanu dia na mahuri mule na matea, da beta dia kata lahi o kete valahua dia, na vuna da dia ta balika engel kamahi na lagato.

²⁶ Kua na polealeana mahuri mulea na matea, karae beta miu na hazenia ziuziua kua na buk ke Moses, kua na haroho e dudulu na hai? Na

ziuziua, a Vuvu e tani barae ni Moses, ‘Hau ia na Vuvu ke Abraham, na Vuvu ke Aisak, ia mai na Vuvu ke Jekop.’ ²⁷ A Vuvu ia na Vuvu kana nuhu kua dia ta mahuri, beta ni a Vuvu kana nuhu kua dia te varimateai. Kubarae kamiu polea beta ni mahoto!”

*12.28-34 Lo kapou ke Vuvu
(Matyu 22.34-40; Luk 10.25-28)*

²⁸ Na tisa katiu kara lo kilaka kua ia e mimia ki lolongoridia kua dia ta vavaigege. E longoria habuka a Iesus e koli kemikemihia kadia hulea, kubarae ia mai ni Iesus ki huleni baraenia, “Lo kakei e dopa ki kapou matoto na lo laveve?” ²⁹ A Iesus ki kolia ki tania, “Na lo kua e dopa ki kapou matoto ia kua, ‘Miu vuni Israel miu longoria! Na Paraha katiu papa, ia na kadolu Vuvu. ³⁰ Kete kulimiu kara Paraha kadolu Vuvu. Kete kulimiu matoto kirina na polokomiu laveve, na vulemiu laveve, na kamiu lohoihoia laveve, ia mai na kamiu matuhanga laveve.’ ³¹ Na ruana lo ia e kapou barae ve, ‘Kete kuli kara kaka kua e mimia kozoho ni niho habuka kua e lala kete kukuli kiriniho mule.’ Beta lo katiu ni vinim na lo rua kua.”

³² Na kaka kua ki tania, “Tu koli kemikemihia matoto tisa! E matoto habuka kena tu tania, na Paraha katiu papa za ia a Vuvu. Ki beta ve Vuvu katiu ve. ³³ Kete kuli ve kiri Vuvu na poloko, na ka lohoihoia ia mai na ka matuhanga laveve; kete kuli ve kara kaka kua e kozohotihio habuka kua e kukuli kiriniho mule. E dopa ki goloa kapou kua tolu kata mumuri na lo karua kua.

Beta ni goloa kapou marata kua tolu ta lala tolu kata opa na enimel kamahi ia mai na opa taza ve ni Vuvu.”

³⁴ A Iesus e hadavia habuka e koli kemikemi kana polea, kubarae ki tani barae vona, “Ho beta nu zau na kingdom ke Vuvu.” Pale, muri na kua, beta ve kaka katiu ni parakilania kete hulenia na hulea katiu ve.

12.35-37a A Iesus e hulenia manumanu na kaka kua a Vuvu e makia

(Matyu 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Kilaka kua a Iesus e vaketekete na poloka tempel, ia hule barae, “E Kuziha na tisa kamahi kara lo dia ka tania habuka na kaka kua a Vuvu e makia kua kete pele mulehia manumanu, ia da na tubuni Devit katiu? ³⁶ A Devit mule, na vuna na matuhanga kana Vule Tumonga, ia e tani barae,

‘Na Paraha e tania na kagu Paraha kubarae, mia kiri marorogu ia, ia ki mule na dama kua ka taruhia ha vagi kamahi na tauri kabe.’

^(37a) A Devit ia mule e kohania ia na ‘Paraha.’ Pele, da ia e tubuni Devit ziha?”

12.37b-40 Na tisa kamahi kara lo ke Moses dia ta lala dia kata kakatia moge zahazaha

(Matyu 23.1-36; Luk 11.37-54; 20.45-47)

^(37b) Na kabuna manumanu kua dia ta tatabu longo kara polea ke Iesus dia ta hilohilo matoto na kana polea. ³⁸ Kilaka kua, a Iesus e vaketekete ni dia ki tani barae, “Miu lohoimiu na tisa kamahi kara lo. E lala kete kukulidia matoto

kua dia kata zohoria kadia kolos malakulaku dia na lobilobi. Ki lala kete kukulidia matoto manumanu kete hahada zahenidia na poloka palakana maket. ³⁹ Dia ka lala dia kata hada palipali kara mianga kua e lala kete tataruha kana nuhu kua dia ta hizanga za, na poloka haus lotu ke vuni Iuda, dia ka lala dia kata hada palipali kara mianga kemikemi na taem kara parti kamahi. ⁴⁰ Dia ka lala dia kata kukuza kerekerenia tavivine gabugabu kamahi dia na vavanahea kadia rumaruma kamahi. Dia ka lala dia kata vavairuku na matana manumanu na lotua malakulaku. Na taem kara kotoa kapou da dia ta paria zahatanga kapou matoto!”

*12.41-44 Na tavine gabu kua beta kana goloaloa vona e vala kana opa ni Vuvu
(Luk 21.1-4)*

⁴¹ A Iesus e mimia kozo na bokis kara opa, ia ki babanuzia na manumanu kua dia ta vavaraga hoho kadia moni. Risman luba dia ta varaga hohoria moni kapopou; ⁴² Pale, na tavine gabu katiu e mai ia gorea na toea rua, nu haze ruania moni kua da e bele 1 toea. ⁴³ A Iesus ia koi lupunia kana disaipel kamahi ki tani barae ni dia, “Hau ta tani matotonia ni miu, na tavine gabu kuari e taruhia moni kapou matoto livutia manumanu laveve kua dia ta opa. ⁴⁴ Na vuna, dia taza dia ta opa na kadia dihura kadia goloa mata mulimuli, palaka ia, ia vata kua beta kana goloaloa vona, ia e vala hozohozovia kana moni laveve, e vala moni laveve kena kete kodonia na kana mianga.”

13

13.1-2 A Iesus e tania habuka ba muri da na tempel e roboa

(Matyu 24.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Kamana a Iesus ki vatia na tempel, na kana disaipel katiu e tani barae vona, “Tisa, hadavia! Na kedo kapopou kamahi kuari na tempel, kamana rumaruma kamahi vona, dia ta mata mulimuli matoto.” ² A Iesus ki tania vona, “Tu hadavia na ruma kapoupou laveve kuari? Da beta kedo katiu kete vatua ni ngoro na mudina; kedo laveve kuari da e varaga tadura.”

13.3-13 A Iesus e tania da bizea luba e lohu
(Matyu 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ A Iesus e mimia na potuna a Oliv, na tempel na paligena, ia na paligena. E mimia kamani Pita, a Jems, a Jon, ia mai a Andru. Dia ta hule rogonia a Iesus dia ka tania, ⁴ “Tania ni hita, da ngiza goloaloa kua ki bele? Da nazia e bele kete vatunga kakava habuka na taem kara goloaloa kamahi kua keteni lohu?”

⁵ A Iesus ki tania ni dia, “Miu lohoia. Tabarae kaka katiu ni rukimiu. ⁶ Manumanu luba da dia ta mai dia ka kohania hizagu, dia ka tania, ‘Hau ia.’ Da dia ta rukia manumanu luba.

⁷ Tabarae miu na lohoi vuvu kua ta miu na longoria war o na kavilika polealea na war, tabarae miu na kuahi. Goloaloa kamahi kua da dia ta bele, palaka mara beta las de ni lohu tapu.

⁸ Kantri katiu da e varihubi kamana kantri motu, kingdom katiu da e varihubi kamana kingdom motu. Da vuruhe e kulu na palaka luba, vitolo kapou da e lohu. Goloaloa kua dia ta habuka

varitihia kua na tavine e muga ki hahatunia kua kete zuru.

⁹ Na taem kua, ia miu da miu ta lohoimiu. Da e haba tadura miu ki peola miu vano kara kotoa. Da e hubua miu na poloka haus lotu ke vuni Iuda. Da dia ta lohoia dia kata ditaduria hizagu, kubarae da dia ta vamadirimiu na matana kadia pararaha kamana kadia king kamahi. Pale, miu te ba tani kakava na Kalohua Kemi ni dia. ¹⁰ Manumanu na kantri laveve dia kata muga longoria kaka kete kavakavania na Kalohua Kemi ni dia. ¹¹ Kua miu kene paho tadura miu kene koto kirua, tabarae miu na lohoi vuvu habuka, na polea zia miu kata tania. Kua na taem kua kini bele, miu tania nazia kua e tanga ni miu. Na vuna na polea kamahi miu kata tania da beta keteni kamiu polea mule, da na Vule Tumonga ti popole kamiu. ¹² Manumanu da dia ta koto kiri habu tazidia mule dia ka hubu matoa, habu tamana kapidupiru da dia ta koto ve kiri habu tutudia ki hubu matoa dia. Kapidupiru ve da dia ta tare poki kiri habu tamadia kamani habu titinadia dia ka koto kiridia ki hubu matoa dia. ¹³ Manumanu laveve da dia ta zaha kirimiu na vuna ni niau. Palaka azei kua kini madi kini bada ki vano ki mule na las de, ia da e vaikoli voa kirua.

*13.14-23 Goloa zahazaha matoto da e bele
(Matyu 24.15-28; Luk 21.20-24)*

¹⁴ Kua miu kene hadavia na goloa zaha matoto kua kini mamadi na palaka kua e vatabuanga

---

13:9 Mt 10.17-20; Lu 12.11-12. **13:13** Mt 10.22. **13:14** Dan 9.27; 11.31; 12.11.

vona kete mamadi vona. (Azei kua kini ha-hazenia polea kua, ia kete lohoi lala na mining na goloa kua!) Pele, nuhu kua ni Iudea, dia kata birika kara potuna kamahi. ¹⁵ Azei kua na huduna ruma katiu, tabarae ni lohoia kete zipa o ni hoho kara kana ruma kete pelea goloa katiu ni hava kamana. ¹⁶ Azei kua na poloka vanua tabarae ni vamule kara ruma kete pelea kana tale havuhavua. ¹⁷ Na dama kamahi kua da e zaha matoto ke tavivine kua dia ta kovekove kamani tavivine kua habu tutudia e ba kotekote! ¹⁸ Miu lotu ni Vuvu miu na hulenia habuka goloaloa kua kete beta kete bele na nagi kara magara. ¹⁹ Na vuna na bizea kamahi kua kete bele na taem kua, ia da e kapou matoto, kapou livutia bizea laveve. Varivuvu na dama kua a Vuvu e katia na vulovulo ki mai ki mule na tauna kua. Da beta ve bizea katiu kete balika, o kete bele mule ve. ²⁰ Palaka na Paraha ti pele kakava na dama taza na damana goloa zaha kua; kua tani beta ni kati baraenia, mara beta kaka katiu ni mahuri. Na vuna a Vuvu e lohoihoi na kana manumanu kua ia e makia, kubarae ia kini pele kakava dama taza na dama kamahi kua.

²¹ Na dama kamahi kena, kua ta kaka katiu ni tani barae ni niho, 'Hadavia, kua a Kristus kua!' o, 'Hadavia, kuari ia rae!' tabarae miu na bilip vona. ²² Na vuna, Kristus vairukuruku kamana profet vairukuruku da dia ta lohulohu. Da dia ta katia mirakel kamahi kamana goloaloa mata holiholi kamahi. Kua tani volo papa kiridia, da dia ta rukia ve nuhu kua a Vuvu ti makidia dia kata kana. ²³ Kubarae, miu lohoimiu! Hau kava

te tani vamuga goloaloa laveve kua ni miu.

*13.24-27 Ba muri Tuna Kaka da ti mai
(Matyu 24.29-31; Luk 21.25-28)*

²⁴ Na dama kamahi ba muri na taem zaha kua, da na voro beta keteni tiba, na lingabo da beta ve kete tiba, ²⁵ na vitovito kamahi da dia ta huru na mariaba, na goloa laveve kua e matuha na mariaba da dia hunu mai vano. ²⁶ Pale, na taem kena da manumanu dia te hadavia na Tuna Kaka na huduna mariaba ti zizihō kamana matuhanga kapou kamana balangana kana glori. ²⁷ Da ia ti geria kana engel kamahi kara paligena laveve na garigari. Dia ka vile lupunia na manumanu laveve kua a Vuvu ti makidia kava, na mulemulengana garigari matoto ki zahe heta na mulemulengana mariaba ve.

*13.28-31 Miu pelea hada lalanga na haina fik
(Matyu 24.32-35; Luk 21.29-33)*

²⁸ Miu pelea hada lalanga na haina fik. Kamana ti lobulobu, ia miu te hada lala habuka na nagi kara rahi ti kokozoho. ²⁹ Ia kubarae za, kua ta goloaloa kamahi kua dia ne bebele, ia da miu te hada lala habuka na taem ti kokozoho, kozoho matoto na kamiu hatama. ³⁰ Ta tani matotonia ni miu habuka, na goloaloa laveve kua da e bele ba muri manumanu laveve kua dia ta ba mamahuri dia kene varimateai. ³¹ Na lagato kamana vulovulo da e balavutuka, palaka kagu polea mara beta ni kakava.

13:24 Ais 13.10; Jol 2.10, 31; 3.15; KnP 6.12; Ais 13.10; Ese 32.7.

13:25 Ais 34.4; KnP 6.13; Jol 2.10.   **13:26** Dan 7.13; KnP 1.7.

13.32-37 Beta kaka ni lala na dama zia goloa kua kete bele vona (Matyu 24.36-44)

³² Beta matoto kaka katiu ni lala matotonia ngiza matoto o na aua zia o na dama kakei na goloa kua kete bele vona. Na engel kamahi ve na lagato beta dia na lala, na Tuna Kaka ve beta ni lala; a Tamana za ia e lala.

³³ Miu tatatare, miu ka hahada, na vuna beta miu na lala ngiza matoto na taem kua kete bele. ³⁴ Da e habuka kaka kua e vatia kana ruma ki vavana kara palaka zau ki vatia kana voravora, dia ka hada poto na kana goloaloa. E vala galanga na katiukatiu ni dia ki taruhia ve kaka katiu kete hada poto na geit. ³⁵ Kubarae, miu tatatare na vuna beta miu na lala ngiza matoto da na tauana ruma da e lohu mule vona. Da e bele na garavi o na varivalavala, o na toha ti kakareko, o na damadama. ³⁶ Tani bele valutu. Beta kete parimiu miu ta ngongoro. ³⁷ Polea kua ta tania ni miu, ia e vano ve kara manumanu laveve. Miu tatatare!”

14

14.1-2 Na pararaha ke vuni Iuda dia ta taru lupunia polea dia kata hubi matehia a Iesus (Matyu 26.1-5; Luk 22.1-2; Jon 11.45-53)

¹ Na dama rua muga na hanihania kapou kara Pasova kamana Bret Beta Yis vona, na hetpris kamahi kamana tisa kamahi kara lo, dia ta kakaze vairukua katiu, kua dia kata padea a Iesus vona dia na haba taturia a Iesus, dia na

hubi matehia. ² Dia ta tania, “Beta kete na dama na hanihania kapou. Tabarae manumanu dia na lala dia na katia varihubia kapou.”

14.3-9 Tavine katiu e valikiria na sanda kara bakani Iesus

(Matyu 26.6-13; Jon 12.1-8)

³ Kilaka kua a Iesus ia ni Betani, na poloka ruma ke Saimon, kaka kua varira lepra vona. A Iesus e mia na tebol ki hanihani, na tavine katiu e mai kamana botole e katua na kedo alabas, e vonu na perpium kua e kadoa na moni kapou matoto. (Na perpium kua e katua na nard.) Ia e hutu vulahia na botole kua, ia valikiria na perpium kara bakani Iesus. ⁴ Manumanu taza kilaka kua, dia ta hada baraenia, magalidia ki varitahi kara tavine kua, dia ka varihulei, “E kuziha ki paralegenia na perpium kuari? ⁵ Kua ni vatia tolu na salinia ma tolu ta pelea 300 koin silva vona, tolu ta vala monina na nuhu kua beta kadia goloaloa vona.” ⁶ A Iesus ki tani barae, “Miu vatia, e kuziha miu ka kakaborania? Ia ti katia goloa mata muli matoto ni niau kua. ⁷ Manumanu kua beta kadia goloaloa vona, da dama laveve dia ta ma mimia kamamiu. Palaka hau beta kata ma mimia kamamiu. ⁸ Tavine kua ia e katia goloa kua ia e nap kete katia. Ia ti valikiri vamugania perpium kara livuhagu, kete vaida livuhagu kara matmat. ⁹ Ta tani matotonia ni miu, na palaka laveve na garigari kua na Kalohua Kemi e vaketoa vona, na goloa kua na tavine kua e katia, ia da e tanga ve, manumanu dia kata lala goloa kua ia e katia.”

14.10-11 A Iudas e mapamapa kete vala a Iesus na limani pararaha ke vuni Iuda

(Matyu 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Pale, a Iudas Iskariot, katiu ni dia na 12 disaipel ke Iesus, ia vavana vano na hetpris kamahi kete vala a Iesus na limadia. ¹¹ Dia ta hilohilo matoto dia kata longoria nazia kua ia kete tania, dia ka mapamapa dia kata vala moni vona. Pale, a Iudas ia kazekaze dala pamuhi kua kete volo papa kirina kete vala a Iesus ni dia.

14.12-21 A Iesus e hanihani kamana kana disaipel kamahi

(Matyu 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jon 13.21-30)

¹² Na varivuvuka dama na hanihania kapou na Bret Beta Yis vona, na dama kua dia ta lala dia kata hubia na sipsip kua dia kata hania na hanihania kapou na Pasova. Na disaipel kamahi ke Iesus dia ta hulenia, "E kuli hita kata vaida hadolu haninga kara Pasova ni ve?" ¹³ Pale, ia geria kana disaipel rua ki tania ni hiro, "Mo hoho na taon, da mo ta paria kaka katiu e luluga na sospen na naru. Mo muri vona. ¹⁴ Mo ta tani barae na tauana ruma kena na kaka kena e hoho vona, 'Na tisa e hule, "Kue na rum kua ia kamana kana disaipel kamahi dia kata hania Pasova vona?" ' ¹⁵ Da ia e vatunga ni moro na rum kapou katiu na huduna ruma, kava ti vaidanga. Mo vaida hadolu haninga vona." ¹⁶ Na disaipel karua kua, hiro ta vatidia hiro kene vano hoho na siti, hiro ta paria na golea laveve ia e habuka za kua a Iesus e tania ni hiro. Pale, hiro ta vaida haninga kara Pasova.

¹⁷ Ti mata kavunu, a Iesus ia bele kamana kana 12 disaipel kamahi. ¹⁸ Dia ta mia na tebol dia kene hanihani, a Iesus ia tani barae, “Ta tania matotonia ni miu, kaka katiu ni miu da e valau na hagu vagi kamahi. Ia na kaka katiu kua e hanihani kamaniau kua.” ¹⁹ Na disaipel kamahi dia ta longoria polea kua ki vairohia magalidia, kubarae katiukatiu ni dia ki hule, “Karae hau, ai?” ²⁰ A Iesus ki tani barae ni dia, “Da katiu ni miu kua 12 kua. Kaka kua e lutia hana bret na poloka dis kamaniau. ²¹ Na Tuna Kaka da e mate habuka kua e vapolunganga na polea kana Paraha ki tanga; palaka kaba loho zahanga na kaka kua e vala na Tuna Kaka na hana vagi kamahi! Ma e dopa ki kemi kete beta kete valohua ia!”

14.22-26 A Iesus e vala na bret kamana vaen na kana disaipel

(Matyu 26.26-30; Luk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Dia ta ba hanihani barae, a Iesus ia pelea na dihura bret pitu, ia lotu ia hate motunia a Vuvu, ia bara vulahia, ia vala na kana disaipel kamahi, ia tani barae, “Miu pelea; na livuhagu kua.” ²³ Ba muri ia pelea ve na kap, ia hate motunia a Vuvu ia vala ve ni dia; dia laveve dia ka hinu na kap kua. ²⁴ A Iesus ki tani barae na kana disaipel kamahi, “Kua ia na topogu, kete katia kontrak. Te valikiria kete kodonia manumanu luba. ²⁵ Hau ta tania ni miu, hau mara beta na hinu mulehia na zuruka vaen, ki vano ki mule

na dama kua kata hinumia na vaen vahoru na poloka kingdom ke Vuvu.”

²⁶ Pale, kamana dia ka habia linge katiu ki hozo, dia ta gotala dia kene vavana vano kara potuna ni Oliv.

14.27-31 A Iesus e tania a Pita da e vala lamana vona

(Matyu 26.31-35; Luk 22.31-34; Jon 13.36-38)

²⁷ A Iesus ki tania ni dia, “Da miu laveve kua da miu ta zuka tapuniaiu miu ka varihavai, na vuna na polea kana Paraha e tani barae, ‘A Vuvu da e hubi matehia na kakanaka hada potopotoa na sipsip, na sipsip kamahi dia ta bura katiutiu.’

²⁸ Palaka da ta mahuri mule, hau ta vamuga ni miu vano kiri Galili.” ²⁹ A Pita ki tania vona, “Dia taza da dia ta hava tapuniho. Hau kua mara beta matoto na hava tapuniho!” ³⁰ A Iesus ki tania ni Pita, “Ta tania ni niho, meni na marigo, da ba muri toha kini kakareko boto rua, da tu tania boto tolu habuka beta nu lalau.” ³¹ A Pita ki bada ki tatani barae, “Ia vata kua tani tanga kata mate kamaniho, ia mara beta na tania habuka beta na lalaho.” Na disaipel laveve, dia ta tani barae ve.

14.32-42 A Iesus e lotu na poloka vanua a Getsemani

(Matyu 26.36-46; Luk 22.39-46)

³² Dia ta vano bele na palaka katiu e kohanga ni Getsemani, pale, a Iesus ia tania na kana disaipel kamahi, “Miu mia ri kua, hau kata lotu.” ³³ Ia kohania a Pita, a Jems, a Jon, dia ka kamana. A Iesus e hatunia poloka e zobo

matoto ki hatu zahatia matoto,³⁴ ia tania na kana disaipel kamahi, “Na polokogu e zobo matoto, ka hatunia habuka da ta mate. Miu mia ri kua miu ka tatatare.”³⁵ A Iesus ia pe vano dopa pitu, ia dua kara garigari, ki lotu ki hulenia a Vuvu habuka kua ni kulina, beta bizea kapou kua kete dua taturia.³⁶ A Iesus e lotu ki tani barae, “Abba, Tamagu, beta goloa katiu ni vitiha ni niho. Pele kakava na kap na bizea kua ni niau. Palaka, tabarae nu muri na kagu lohoihoia, palaka katia nazia kua tu lohoia koto katia.”

³⁷ Pale, ia vamule ia hadavia na kana disaipel tolu kua dia ta ngongoro. Ia tania kiri Pita, “Saimon, tu ngongoro? Mara beta za nu hada ni aua katiu?”³⁸ Ia tania ni dia, “Miu tatatare, miu ka lolotu habuka tabarae miu na poke na parakilakilanga. Na polokomiu e kulina kete kakatia palaka livuhamiu e buzabuza.”

³⁹ Ia vamule ve ki lotu mule, ki tania ve polea kua muga ki tania.⁴⁰ Ia vamule ve ki paria habuka kana disaipel kamahi dia ta ngongoro; matadia e tuturuve matoto. Taem ki valamaridia, beta dia ne lala dia katane tani ziha ni Iesus.

⁴¹ Taem ki vamule boto toluna, ia tania kiridia, “Miu ta ba ngongoro, miu ka hihivu? Miu pale ngoroa! Miu hadavia na taem ti mai kava! Hadavia, na Tuna Kaka ti valanga na limana nuhuta moge zahazaha.⁴² Miu lama, tolu kata vano! Miu hadavia, na kaka kua kete valau ti mai!”

14.43-50 A Iudas e vala Iesus na limana hana

*vagi kamahi**(Matyu 26.47-56; Luk 22.47-53; Jon 18.3-12)*

⁴³ Tania a Iesus ki ba tatani barae, a Iudas, katiu ni dia na 12 disaipel, ti bele kamana kabuna manumanu. Dia ta pahopaho na bainat kamana pakole. Na pararaha kana pris kamahi kamana saveman kamahi kara lo dia ta geridia dia ka maimai. ⁴⁴ A Iudas ia kava ti tani mugania ni dia pebarae, “Kaka kena hau ta domia, ia ia kena, miu paho taduria, miu na pelea ni vano.”

⁴⁵ Tania a Iudas ki mai bele ni Iesus kamahi, ia vano mahoto kiri Iesus ki tani barae, “Tisa!” pale, ia domia a Iesus. ⁴⁶ Pale, dia ta paho taduria a Iesus dia kene pelea vano.

⁴⁷ Kaka katiu ni dia kua e madi kozoho e pazuhia kana bainat, ia kadi hutuzia talingana vora kana hetpris. ⁴⁸ A Iesus ki hulenia manumanu kua, “Hau ta lala kata vavamuga na varihubia ka mata vanaho, miu ka pelepele bainat kamana pakole kirigu, ai? ⁴⁹ Dama laveve hau ta kakamamiu, ka vaketekete na poloka tempel, ki beta miu na paho taduriau. Palaka vatahia. Na polea ke Vuvu ia kete pori.” ⁵⁰ Pale, na kana disaipel kamahi dia ta birika, dia kene hava tapunia.

14.51-52 Kapiru huluvahu katiu e hava

⁵¹ Kilaka kua na kapiru huluvahu katiu, e lohoria na lavalava kavukavua katiu, ki mumuri ni Iesus. Tania na manumanu dia ka paho taduria, ⁵² ia zuka tapunia kana lavalava kua e lolohoria, ia pupu lavevea kini hava.

*14.53-65 Dia ta koto kiri Iesus
(Matyu 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jon
18.13-14, 19-24)*

⁵³ Dia ta pelea a Iesus kini vano kara ruma kana hetpris, na pararaha kana pris laveve ia mai na pararaha laveve ke vuni Iuda, ia mai na tisa kamahi kara lo ke Moses, dia laveve dia ta mai lupu laveve. ⁵⁴ A Pita e muri ni Iesus, palaka ki muri zauzau pitu. Ia vano kini hoho na banis na ruma kana hetpris. Ia mia kamana gat kamahi kini papaniru na haroho.

⁵⁵ Na pararaha kana pris kamahi kamana kaunsil kamahi dia ta parakilania dia kata paria moge katiu kua a Iesus e katia, kua kete nap dia kata koto kiri Iesus vona, dia na hubi matehia. Palaka ki mara beta dia na paria. ⁵⁶ Manumanu luba dia ta mai dia ka parakilania dia ka vairuku kirina, palaka kadia polea kini beta ni vavaridamuki. ⁵⁷ Pale, manumanu taza dia ta di madi dia ta vairuku dia ka tani barae, ⁵⁸ "Hita ta longoria e tani barae, 'Da ta robea na Tempel kua na manumanu bukuna garigari kua dia ta habatia, dama tolu muri, hau ta haba mulehia katiu, kua mara beta kaka ni habatia.' "

⁵⁹ Palaka na polea kua dia ta katia ve, ia e batola vetaveta ve, ki beta ni varidamuki ve.

⁶⁰ Pale, na hetpris e madi na matana kaunsil kamahi ia hulenia a Iesus, "Kava tu longoria na polea laveve kua na manumanu kamahi kua dia ta papadeho vona. Beta ka koliana, ai?" ⁶¹ Palaka a Iesus beta ni tania polea katiu.

Pale, na hetpris ki huleni mulehia, “Ia ho a Kristus, na Tuni Vuvu kua e heta matoto?” ⁶² A Iesus ki tania vona, “Ia hau za, da miu ta hadavia na Tuna Kaka e mimia na maroroni limani Vuvu kua e matuha matoto ki pe na lagato na huduna mariaba ki ziho.” ⁶³ Pale, na hetpris ia dae terehia kana zohozohoa, ki tani barae, “Beta ve tolu kata ma kakaze kaka kua kete kavakavanja na moge kana kaka kua. ⁶⁴ Kava miu te longoria habuka, ti delahania a Vuvu kava. Miu ta lohoi ziha?” Pale, dia laveve dia ta tania habuka kete mate.

⁶⁵ Pale, taza ni dia, dia ta vuzaria. Dia ta rotu karia matana dia ka tutuhia dia ka tatani barae kirina, “Ko tani lala, azei kua e hubiho?” Pale, na gat kamahi dia ta pelea vano dia kene huhubia.

14.66-72 A Pita e tania habuka beta ni lala a Iesus

(Matyu 26.69-75; Luk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ A Pita ia heva na banis kana hetpris, na tavine vora katiu kana hetpris e pe mai, ⁶⁷ tania ki hadavia a Pita kua e papaniru, ia hada nunuzia ki tania, “Ho ve tu kakamani Iesus bukuni Nasaret.” ⁶⁸ Palaka a Pita e linga ki tania, “Hau beta na lala nazia kena tu popole vona.” A Pita ia di madi ia vano madi na geit, na toha ia kakareko boto katiu. ⁶⁹ Na tavine vora kua ki hadavia ti vano mamadi ve rae, ia tani mulehia ve na nuhu kua dia ta mamadi kozoho vona, “Kaka kena ia katiu ni dia kena.” ⁷⁰ A Pita ia linga mule ve.

Ba muri, nuhu kua dia ta mamadi kozoho ni Pita, dia ta tani barae, “E limoha, ho kua, ia ho katiu ni dia, na vuna ho tu bukuni Galili.”
⁷¹ A Pita ki badabada matoto ki tani barae, “Ta mapamapa na hizani Vuvu, hau beta na lala na kaka kuari miu ta popole vona.”
⁷² Pale, na toha ia kakareko boto ruana. A Pita ia lohoi mulehia na polea, kua a Iesus e tania kirina, “Ba muri toha kini kakareko boto rua, da tu tania boto tolu, habuka beta nu lalau.” Pale, a Pita ia tangi zahazaha matoto.

15

15.1-5 Dia ta vala a Iesus ki vano na limani Pailat
(Matyu 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jon 18.28-38)

¹ Na damadama matoto na pararaha kana pris kamahi, kamana pararaha ke vuni Iuda, ia mai na tisa kamahi kara lo ke Moses, ia mai na kaunsil laveve, dia ta bele kamana kadia lohoihoia. Pale, dia ta rotia limani Iesus, dia kene pelea zahe vala ni Pailat kadia gavana bukuni Rom.
² A Pailat ki hulenia, “Ia ho na king ke vuni Iuda?” A Iesus ki kolia ki tania, “Ho tu tatania kena.”
³ Na hetpris kamahi ve dia ka papadea polea luba kiri Iesus.
⁴ A Pailat ki hule mulehia ve, “Mara beta nu kolia kadia polea? Polealea luba kua dia ta papadeho vona.”
⁵ Palaka beta a Iesus ni makulu ni tania polea katiu. A Pailat ki zipa zahe na kana moge kua.

15.6-15 A Pailat ti geu dia kata nilinia a Iesus na kruse

(Matyu 27.15-26; Luk 23.13-25; Jon 18.38-19.16)

⁶ Na Krismas laveve na damana hanihania kapou kua kara Bret Beta Yis vona, a Pailat e lala kete vagotalani mulehia na kaka katiu na karabus. Muri na lohoihoia kana manumanu. ⁷ Kilaka kua na kaka katiu hizana a Barabas, e karabusiana na vuna kua e kamana manumanu taza dia ka katia varihubia kamani gavman, dia ka hubi matehia kaka. ⁸ Na manumanu dia ta kabu zahe ni Pailat dia ta hulenia kete vagotalani mulehia na karabusman katiu, habuka kua ia e lala kete kakatia boto laveve. ⁹ A Pailat ki hulenidia, “E kulimiu kata vagotalani mulehia na king ke vuni Iuda ni vamule ni miu?” ¹⁰ A Pailat e huleni barae ni dia na vuna ia e lala habuka, na pararaha kana pris kamahi dia ta gala dia ka hahada potia a Iesus, kubarae dia kene pelea zahe vala vona. ¹¹ Palaka na pararaha kana pris kamahi dia ta padea poloka manumanu, dia ta hule varidingania a Pailat kete vagotalani mulehia a Barabas. ¹² A Pailat ki hulenidia, “Pele ki kulimiu kata kuzingania na kaka kua, miu ta kohania na king ke vuni Iuda?” ¹³ Dia ka goe, dia ka tania, “Havenia na kruse!” ¹⁴ A Pailat ki hulenidia, “E kuziha? Nazia matoto e katia ki zaha?” Palaka dia laveve dia ta dopa goe dia ka tani barae, “Havenia na kruse!” ¹⁵ Pale, na vuna kua e kulina kete katia poloka manumanu kua ni malugunia, ia vagotalani mulehia a Barabas, ia geu na soldia kamahi dia ta vihia a Iesus. Pale, ia vala a Iesus ni dia, dia kata havenia na kruse.

*15.16-20 Na soldia kamahi dia ta pole valabil-
abi kiri Iesus*

(Matyu 27.27-31; Jon 19.2-3)

¹⁶ Na soldia kamahi, dia ta pelea a Iesus vano hoho na poloka banis na ruma ke gavman, dia ta kohani lupunia soldia laveve mai. ¹⁷ Dia ta vazohoria na kolos baritunutunua katiu, dia ta pelea na mota matangatanga taza, dia ta katia balika hate kana king, pale, dia ta taruhia na bakani Iesus. ¹⁸ Pale, dia ka tani barae, "Dama kemi matoto, king ke vuni Iuda!" ¹⁹ Dia ta pelea na kabala dia ta hubia bakana vona. Dia ka kanizunia. Dia ka padonia tuturudia na mugani Iesus dia ka katia bozubozua vona, dia ka tania habuka dia ta vala ruru vona. ²⁰ Dia ta bozungani hozovia, dia ta pele kakava na kolos baritunutunua na livuhana, dia ta vazohoria na kana zohozohoa mule. Dia kene pelea vano kete haveanga na kruse.

15.21-32 Dia ta havenia a Iesus na kruse

(Matyu 27.32-44; Luk 23.26-43; Jon 19.17-27)

²¹ Kaka katiu bukuni Sairini, hizana a Saimon, tamani Aleksander hiro a Rufus, e vavana kete hoho kara poloka taon. Dia ta geu varidingania kete luga na kruse ke Iesus.

²² Dia ta pelea a Iesus vano na palaka kua e kohanga ni Golgota, hiza kua a Golgota, mining vona e tani barae, "Palakana togana bakana kaka mate." ²³ Dia ta vala vaen kua dia ta pokiza kamana marasin ni Iesus. Palaka a Iesus ki beta ni hinumia. ²⁴ Pale, na soldia kamahi dia ta havenia a Iesus na kruse, dia ta vazenian kana

lohohoa kamahi, dia ta pilae satu, dia kata hada azei kete vin ni pelea kana lohohoa.

²⁵ Dia ta havenia a Iesus na kruse na 9 kilok na dama. ²⁶ Dia ta vapolungania na polea katiu dia ka taruhia monge langa kara bakana e tani barae, "NA KING KE VUNI IUDA." ²⁷⁻²⁸ Na raskol rua e haveanga hiro kamani Iesus, katiu kiri maroro, katiu kiri mauri.*

²⁹ Manumanu dia ka pole habakabaka kirina, dia ka tara vilu, dia ka pole hilenia, dia ka tatani barae kirina, "Uaio, koto robea na tempel nu habati mulehia na dama tolu, te. ³⁰ Pele kua, ko vaikoli kiriniho mule nu mai zipa mule na kruse!" ³¹ Na pararaha kana pris kamahi ve kamana tisa kamahi kara lo ke Moses, dia ve dia ta pole valabilabi kirina ve dia ka tatani barae, "E lala kete vaikoli kara manumanu motumotu, pele kua ti kuziha kini mara beta ni vaikoli kirina mule! ³² Ho a Kristus kua, na king ke vuni Israel. Koto mai zipa na kruse kena, hita kata hadavia, hita na bilip ni niho." Kaka rua kua e haveanga hiro kamana ve, hiro ta pole zahatia ve.

*15.33-41 A Iesus ti mate
(Matyu 27.45-56; Luk 23.44-49; Jon 19.28-30)*

³³ Pale, ti 12 kilok barae, na rodo kapou ia kari havutia malala laveve, ia, ia, ki 3 kilok na garavi. ³⁴ Ti 3 kilok na garavi a Iesus ia goe kapopou, ki

---

15:27-28 Ais 53.12. * **15:27-28** Na buk baibel Grik taza bukuni varira e parua polea kua ve, "Dia te kubarae kua na polea ke profet Aisaia kini pori matoto, kua e tani barae, 'Ia ti haze lupuanga kamana manumanu zahazaha, kini hadava ia habuka ia na kaka zaha katiu.' " **15:29** Sng 22.7; 109.25; Mk 14.58; Jo 2.19. **15:34** Sng 22.1.

tani barae, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Mining na polea kua e kubarae, “Kagu Vuvu, kagu Vuvu, e kuziha kunu vatiau?” ³⁵ Manumanu taza ni dia kua dia ta mamadi kozoho, dia ta longoria na polea kua e tania, dia ka tani barae, “Miu longoria, e kokoi kiri Elaija.” ³⁶ Kaka katiu e rovo ki lutia na spans na vaen makikia, ki taruhia na tabuka ia vala ni Iesus kete hinumia. Pale, ia tani barae, “Guru, tolu kata hadavia a Elaija kete mai ni pelea ni zipa.” ³⁷ A Iesus ki goe kapou matoto, pale, ia mate.

³⁸ Pale, na lavalava kapou kua e hahave na poloka tempel e tere ki pe na pidaka ki dihu rua, e pe na huduna ki ziho kara kabena. ³⁹ Na kepten kara soldia kamahi e mamadi kozoho ni Iesus, tania ki hadavia na matea ke Iesus, ia ki tania, “E limoha, na kaka kua ia na Tuni Vuvu!”

⁴⁰ Tavivine taza dia ta madi zau dia ka hahada. A Maria bukuni Makdala, ia mai a Maria titinani Jems tazini Iosep, ia mai a Salome. ⁴¹ Kua a Iesus ia ni Galili, ia na tavivine kamahi kua, dia ta mumuri vona, dia ka kokodonia. Tavivine luba kua dia ta kamani Iesus dia ka zahe kiri Ierusalem, ia dia ta mamadi ve, kilaka kua.

15.42-47 Dia ta taruhia podani Iesus na poloka lovo e katua na kedo

(Matyu 27.57-61; Luk 23.50-55; Jon 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Ti garavi, a Iosep, bukuni Arimatea e mai. Ia katiu ni dia na kaunsil kamahi, manumanu dia ka lala dia kata hahada zahenia. Ia ki na kaka katiu kua e lala kete guguru kete hadavia na kingdom ke Vuvu. Na dama kua ia na

kadia damana vaidahidanga kara Sabat. A Iosep beta ni kuahi, ia zahe madi na matani Pailat ia hulenia kara podani Iesus. ⁴⁴ A Pailat e lohoia ki tania a Iesus ma beta ni mate. Kubarae ia koi kara kepten kara armi mai ia hulenia ki tani barae, “E matoto a Iesus ti mate, ai?” ⁴⁵ Tania na kepten kara armi kua ki tania vona habuka a Iesus ti mate kava, pale, a Pailat ia geria a Iosep kete pelea na podani Iesus. ⁴⁶ A Iosep e kadea na lavalava vahoru, ia pelea na podani Iesus zipa, ia kukulia na lavalava kini taruhia na poloka lovo e hovua na kedo. Pale, ia puke porotia na havana lovo na kedo katiu. ⁴⁷ A Maria bukuni Makdala, hiro a Maria titinani Iosep, hiro ta hada na palaka kua e vangoroa na podani Iesus vona.

16

16.1-8 A Iesus e mahuri mule na matea (Matyu 28.1-8; Luk 24.1-12; Jon 20.1-10)

¹ Muri na Sabat, a Maria bukuni Makdala, ia mai a Maria titinani Jems, ia mai a Salome, dia ta kadea na wel kamana sanda, dia kata vano taruhia na podani Iesus. ² Na damadama na Sande, dia ta vano kara matmat. ³ Dia ta vano na dala dia ta varihulei, “Da azei e puke kakava na kedo na hatamara lovo kiridolu?” ⁴ Palaka tania dia kata tunga zahe, dia ta hadavia na kedo kapou matoto kua, ti puke kakavanga kava na havana lovo. ⁵ Tania dia ka vano hoho na lovo, dia ta hadavia na tamohane huluvahu katiu e mimia kara paligena kiri maroro. Kana loholohoa e kavukavua ki malaku. Dia ka zipa zahe.

⁶ Ia ki tania ni dia, “Taua miu na zipa zahe. Hau ta lala miu ta hahada kiri Iesus bukuni Nasaret, kua e haveanga na kruse. Ti beta ia ri. Kava ti mahuri mule! Miu hadavia, kua palaka dia ta vangorea vona kua. ⁷ Palaka miu vano tania na kana disaipel kamahi kamani Pita, ‘Ia ti vamuga ni miu kini vano kiri Galili. Ni Galili, ia da miu ta hadavia, habuka kua e tania ni miu muga.’”

⁸ Tavivine kamahi kua polokodia e zobo matoto livuhadia ki vavani, dia ta gotala na lovo dia kene varihavai. Beta dia na kalohunia na kaka katiu, na vuna dia ta kuahi.

[Buk baibel taza bukuni varira beta ves 9-20 na poloka]

16.9-11 A Maria bukuni Makdala e hadavia a Iesus

(Matyu 28.9-10; Jon 20.11-18)

⁹ Kilaka kua a Iesus e mahuri mule na damadama na Sande, e muga ki bele ni Maria bukuni Makdala, tavine kua muga a Iesus e pele kakava na vule zaha e 7 vona. ¹⁰ Tavine kua ia vano tania na nuhu kua dia ta lala dia kata kakamani Iesus. Dia kua, lohorodia e zaha dia ka tatangi. ¹¹ A Maria ki tania ni dia habuka, a Iesus ti mahuri mule kava. Ia ki hadavia a Iesus ve, palaka beta dia na bilip vona.

16.12-13 Disaipel rua hiro ta hadavia a Iesus na dala

(Luk 24.13-35)

¹² Muri na kua, na disaipel rua hiro ta vatia taon hiro ka vavana vano. A Iesus ia bele ni hiro,

e hada motumotu. ¹³ Hiro ka vano kalohunia ve na disaipel taza ve, palaka beta dia na bilip na kahi polea.

16.14-18 A Iesus e tania na kana disaipel kamahi na galanga dia kata katia

(Matyu 28.16-20; Luk 24.36-49; Jon 20.19-23)

¹⁴ Ba muri, a Iesus ia bele na kana 11 disaipel kamahi. Kilaka kua na disaipel kamahi dia ta hahanihani. Ia pole kiridia, na vuna kua beta dia na bilip, ki beta ve ni kulidia dia kata bilip na nuhu kua dia ta muga hadavia kilaka kua e mahuri mule. ¹⁵ Ia tania ni dia, “Miu vano kara palakalaka laveve na vulovulo miu na kalohunia na Kalohua Kemi na manumanu laveve. ¹⁶ Azei kua e bilip ki pelea baptais ia da a Vuvu e pele mulehia na matea; azei kua tani beta ni bilip ia da e koto voa kirua. ¹⁷ Nuhu kua dia ta bilip da ta vala matuhanga ni dia, dia kata katia mirakel kamahi, na hizagu da dia ta pele kakava vule zaha kamahi, dia ka popole na pole matotoa kua beta dia na lala varira. ¹⁸ Da dia ta pahoria matabunu zaha na limadia, kua dia na hinumia na golea kua posin vona, ia mara beta dia na mate. Da dia ta taruhia limadia na manumanu kua e mazahitidia, dia ka kemi mule.”

16.19-20 A Vuvu e pelea a Iesus kini zahe kara lagato

(Luk 24.50-53; Apostel 1.9-11)

¹⁹ Na Paraha a Iesus, e pole hoza kamana kana disaipel kamahi, a Vuvu ia pelea kini zahe kara lagato, kini mia na maroroni limani Vuvu.

²⁰ Pale, kana disaipel kamahi dia ta vano dia kene vavala polea kana Paraha na palakalaka laveve. Na Paraha ki gala kamadia ki vatuharia kana polea, kamana mirakel kamahi kua dia ta kakatia.

Kalohua Kemi ke Iesus na Polea Vitu
The New Testament in the Vitu language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Vitu long Niugini

copyright © 2019 Wyclif e Bijbelvertalers Nederland

Language: Pole Vitu (Vitu)

Dialect: Vitu

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-08-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

5a86e94f-d1d1-5388-8981-4bc1ed55d7ae